

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною
безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:

Завідувач кафедри,
д.держ.упр., проф.
_____ **Ігор ПРИХОДЬКО**
« ____ » _____ **20__ р.**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Контролювання, моніторинг і діагностика стану
системи економічної безпеки суб'єктів господарювання

Освітньо-професійна програма
«Управління фінансово-економічною безпекою»
Спеціальність 073 «Менеджмент»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач
група МГУФЕБз-1-21
Науковий керівник
к.е.н., доцент

Юлія МІРОШНИК

Сергій ЮРЧЕНКО

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Обліку і фінансів

Кафедра: Обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітньо-професійна програма: «Управління фінансово-економічною»

Спеціальність: 073 «Менеджмент»

Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
«_____» _____ 202_ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Мірошник Юлії Дмитрівні

1. Тема кваліфікаційної роботи «Контролювання, моніторинг і діагностика стану системи економічної безпеки суб'єктів господарювання»

Науковий керівник роботи Юрченко Сергій Васильович, к.е.н., доцент
затверджені наказом ДДАЕУ від «30» листопада 2022 року № 3411.

2. Термін подання здобувачем роботи: – 10 лютого 2023 року.

3. Вихідні дані до роботи Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», Податковий кодекс України, П(С)БО, реєстри синтетичного, аналітичного обліку та фінансова звітність Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків».

4. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань, які потрібно розкрити). 1. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. 2. Комплексний аналіз системи економічної безпеки підприємства. 3. Напрямки удосконалення системи економічної безпеки підприємства. Висновки і пропозиції.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

1. Структурна модель діалектичного трактування сутності економічної безпеки підприємства. 2. Фактори зовнішнього середовища загроз економічній безпеці підприємства. 3. Внутрішні загрози економічній безпеці підприємства. 4. Джерела загроз економічній безпеці підприємства. 5. Внутрішні фактори економічної безпеки підприємства. 6. Основні складові системи економічної безпеки підприємства. 7. Функціональні складові економічної безпеки підприємства. 8. Елементи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства. 9. Система економічної безпеки АТ «ДЗПВ». 10. Етапи формування системи економічної безпеки АТ «ДЗПВ». 11. Схема областей економічної безпеки АТ «ДЗПВ». 12. Напрями економічної безпеки АТ «ДЗПВ», що підлягають постійному моніторингу загроз впливу. 13. Взаємозв'язок функціональних блоків стратегії економічної безпеки АТ «ДЗПВ».

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання березень 2022 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№з /п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання	Вересень 2022	
2	Комплексний аналіз системи економічної безпеки підприємства	Жовтень 2022	
3	Діагностика стану системи економічної безпеки підприємства	Листопад 2022	
4	Напрямки удосконалення системи економічної безпеки підприємства	Грудень 2022	
5	Впровадження комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства	Січень 2023	
66	Висновки і пропозиції	Січень 2023	
77	Оформлення кваліфікаційної роботи	Лютий 2023	

Здобувач _____
(підпис)

Юлія МІРОШНИК
(власне ім'я, прізвище)

Керівник роботи _____
(підпис)

Сергій ЮРЧЕНКО
(власне ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ	10
1.1. Сутність, складові елементи та необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства	10
1.2. Напрями формування та удосконалення системи економічної безпеки підприємства	15
1.3. Особливості контролювання, моніторингу й діагностики стану системи економічної безпеки підприємства	20
Висновки до першого розділу	26
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	28
2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства	28
2.2. Особливості функціонування системи економічної безпеки підприємства	33
2.3. Діагностика стану системи економічної безпеки підприємства	40
Висновки до другого розділу	48
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	50
3.1. Напрями удосконалення процесів контролювання й моніторингу системи економічної безпеки підприємства	50
3.2. Впровадження комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства	57
3.3. Організаційно-економічне забезпечення впровадження рекомендованих заходів	64
Висновки до третього розділу	70
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	72
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	76
ДОДАТКИ	82

РЕФЕРАТ

Тема «Контролювання, моніторинг і діагностика стану системи економічної безпеки суб'єктів господарювання».

Кваліфікаційна робота: 72 ст. основного тексту, 13 табл., 21 рис., 7 додатків, 54 літературних джерела.

Об'єктом дослідження є процес контролювання, моніторингу і діагностики стану системи економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Метою роботи є обґрунтування теоретичних засад і розроблення практичних напрямів удосконалення контролювання, моніторингу і діагностики стану системи економічної безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків».

Методи дослідження. Теоретичною та методологічною основою дослідження є теоретичні методи дослідження процесів та явищ (для розкриття сутності і особливостей контролювання, моніторингу й діагностики стану системи економічної безпеки підприємства). При вирішенні визначених у кваліфікаційній роботі завдань використано такі методи детального вивчення об'єкта дослідження: методи наукового аналізу (для оцінки ефективності господарської діяльності Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» та рівня його економічної безпеки); абстрактно-логічні методи (при формулюванні висновків дослідження).

Узагальнено теоретичні аспекти та основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. Надано організаційно-економічну характеристику досліджуваного підприємства. Проведено комплексний аналіз системи економічної безпеки підприємства. Розроблено напрямки удосконалення системи економічної безпеки підприємства за рахунок удосконалення процесів контролю, моніторингу й діагностики. Сформовано за результатами дослідження відповідні висновки та пропозиції.

Результати впроваджені в діяльність АТ «Дніпропетровський завод прокатних валків» м. Дніпро Дніпропетровської області.

Ключові слова

ЗАГРОЗА, НЕБЕЗПЕКА, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, КОНТРОЛЬ, МОНІТОРИНГ, ДІАГНОСТУВАННЯ, ФІНАНСОВИЙ СТАН, ІНТЕГРАЛЬНИЙ ПОКАЗНИК.

Keywords

THREAT, DANGER, ECONOMIC SECURITY, CONTROL, MONITORING, DIAGNOSIS, FINANCIAL STATE, INTEGRAL INDICATOR.

ВСТУП

Актуальність теми. В наш час результативність роботи підприємства та його економічний розвиток значно залежить від його прогресу у сфері забезпечення економічної безпеки. Категорію «економічна безпека» можна вважати такою, що з'явилася порівняно недавно в термінологічному апараті економічної теорії. Як і будь-який новий термін, вона на даний момент не має єдиного загальновизнаного тлумачення. З точки зору підприємства, її можна вважати як інтегральну оцінку фактора захищеності суб'єкта господарювання від негативного впливу зовнішнього середовища та інтегральну оцінку ресурсного потенціалу. У ній відбиваються як певні елементи аналізу поточного становища підприємства, так і прогнозування майбутніх ризиків і загроз.

Підприємство – це самостійний господарюючий суб'єкт, який має права юридичної особи, що виробляє продукцію, товари, послуги, виконує роботи, займається різними видами економічної діяльності, метою якої є забезпечення суспільних потреб, отримання прибутку та збільшення капіталу. Економічна безпека підприємства характеризує стан захищеності життєво важливих інтересів підприємства від внутрішніх й зовнішніх загроз, а систему забезпечення економічної безпеки формує керівництво та колектив підприємства шляхом реалізації заходів правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного й соціально-психологічного напрямів.

Актуальність вирішення проблем забезпечення економічної безпеки вітчизняних підприємств з урахуванням сучасного стану їх господарювання (військова агресія РФ проти України, скорочення ринків збуту, зростання витрат, інфляція тощо) й аспектів, що стосуються специфіки діяльності досліджуваного підприємства, а також недостатня вивченість її окремих теоретичних та прикладних аспектів визначили вибір теми дослідження та коло питань, що розглядаються.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування

теоретичних засад і розроблення практичних напрямів удосконалення контролювання, моніторингу і діагностики стану системи економічної безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків».

Досягнення окресленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- розкрити сутність, складові елементи та необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства;
- окреслити напрями формування та удосконалення системи економічної безпеки підприємства;
- виокремити особливості контролювання, моніторингу й діагностики стану системи економічної безпеки підприємства;
- висвітлити організаційно-економічну характеристику підприємства;
- дослідити особливості функціонування системи економічної безпеки підприємства;
- провести діагностику стану системи економічної безпеки підприємства;
- сформувати напрями удосконалення процесів контролювання й моніторингу системи економічної безпеки підприємства;
- окреслити можливість впровадження комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства;
- зазначити організаційно-економічне забезпечення впровадження рекомендованих заходів.

Об'єктом дослідження є процес контролювання, моніторингу і діагностики стану системи економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методичних і практичних аспектів контролювання, моніторингу й діагностики рівня економічної безпеки акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» міста Дніпро.

Методи дослідження. Перелік методів дослідження, що було

використано в роботі:

- теоретичні методи дослідження процесів та явищ (для розкриття сутності і особливостей контролювання, моніторингу й діагностики рівня економічної безпеки підприємства);
- методи наукового аналізу (для оцінки ефективності господарської діяльності АТ «Дніпропетровський завод прокатних валків» та його системи економічної безпеки);
- абстрактно-логічні методи (при формулюванні висновків дослідження).

Наукова новизна одержаних результатів:

- виокремлено основні загрози економічній безпеці вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану;
- розроблено напрями удосконалення контролювання, моніторингу й діагностики рівня економічної безпеки підприємства;
- визначено шляхи забезпечення економічної безпеки виробничого підприємства, які можуть бути використані іншими вітчизняними підприємствами в умовах військової агресії РФ проти України.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці напрямів підвищення ефективності системи контролювання, моніторингу й діагностики рівня економічної безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» та рівня його економічної безпеки.

вперше:

- запропоновані заходи запровадження механізму запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам економічній безпеці Акціонерного товариства «ДЗПВ»
- запроваджені граничні значення кожного показника фінансово-економічної безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків»;
- запропоновані цільові орієнтири та стратегічні завдання Акціонерного

товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» щодо забезпечення достатнього рівня економічної безпеки в сучасних умовах.

удосконалено:

- концепцію безпеки та основні параметри безпечної роботи фінансово-економічної служби Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків».

- коло заходів, які забезпечують реалізацію запропонованої концепції безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків».

набуло подальшого розвитку:

- алгоритм організації механізму економічної безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків».

Апробація результатів роботи. Основні положення і результати дипломної праці були апробовані у доповідях та обговорено на таких науково-практичних конференціях:

- VI Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» (Дніпро, ДДАЕУ, 2022 р.)

- XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (Дніпро, ДДАЕУ, 2022 р.).

Публікації. За результатами дипломного дослідження опубліковано 2 наукові праці у матеріалах всеукраїнської та міжнародної науково-практичних конференцій.

Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 72 сторінки, в тому числі 13 таблиць, 18 рисунків та 7 додатків. Список використаних джерел із 54 найменувань викладено на 6 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

1.1. Сутність, складові елементи та необхідність забезпечення економічної безпеки підприємства

У сучасних умовах нестабільності вітчизняної економіки, спричинених наслідками пандемії та військовою агресією РФ проти України, суб'єкти господарювання змушені адаптуватись до умов політичної та соціально-економічної нестабільності і вести пошук адекватних вирішень найскладніших проблем й напрямів зниження загроз своєму функціонуванню. Високий моральний й фізичний знос основних виробничих фондів, нестача фінансових ресурсів, розрив коопераційних зв'язків ставлять у скрутне фінансове становище більшість підприємств реального сектора економіки. В результаті виникає проблема створення й реалізації системи забезпечення економічної безпеки, яка дозволить створити умови для зниження рівня загроз діяльності підприємств, що і є одним із найважливіших завдань науки і практики.

«Економічна безпека підприємства» є комплексним поняттям, яке включає в себе сукупність факторів, пов'язаних не стільки із внутрішнім станом самого підприємства, скільки з впливом зовнішнього середовища, з його суб'єктами, із якими підприємство вступає у взаємозв'язки [50, с. 82].

Виділяють два основних підходи до визначення сутності поняття «економічна безпека підприємства». Згідно з першим підходом, економічна безпека підприємства розглядається як гіпотетична відсутність небезпеки й можливості появи будь-яких загроз його функціонуванню. Другий підхід до визначення сутності економічної безпеки підприємства трактує економічну безпеку підприємства як його реальну захищеність від небезпеки, тобто здатність зберігати власну самостійність й реалізовувати свої інтереси, незважаючи на наявність несприятливих факторів.

Економічну безпеку підприємства можна визначити як захищеність його науково-технічного, технологічного, виробничого й кадрового потенціалу від прямих (активних) чи непрямих (пасивних) економічних загроз, наприклад, які пов'язані із неефективною науково-промисловою політикою держави чи формуванням несприятливого зовнішнього середовища, здатність до його відтворення [47]. У рамках такого підходу до визначення цієї категорії зауважимо, що стан захищеності підприємства має динамічний характер; внутрішні загрози безпеці підприємства не є менш небезпечними, аніж зовнішні, а система економічної безпеки підприємства тісно пов'язана із системою забезпечення економічної безпеки держави [41, с.148]. Загалом задля удосконалення розуміння місця економічної безпеки підприємства звернемося до рис. 1.1.

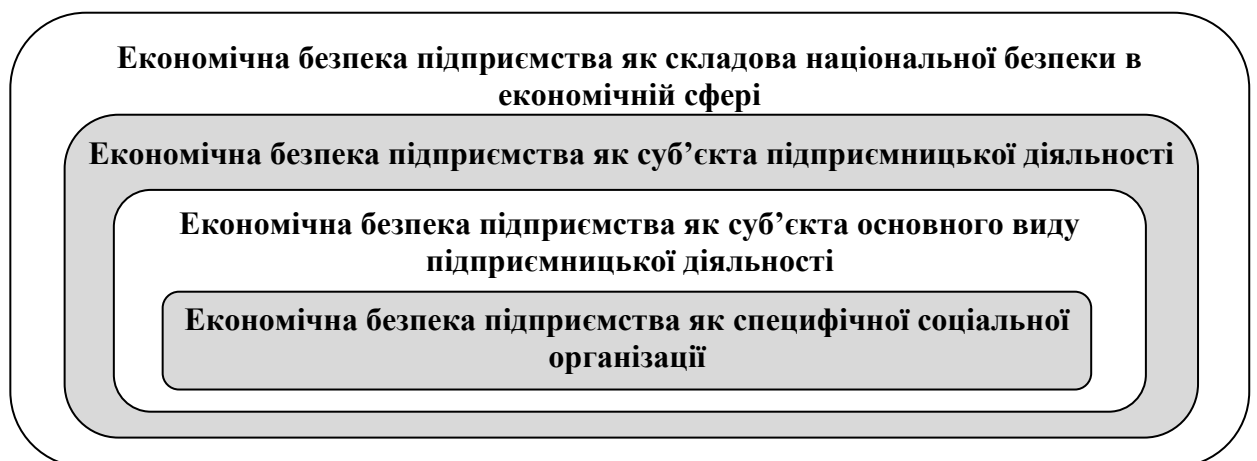

Рис. 1.1. Структурна модель діалектичного трактування сутності економічної безпеки підприємства

Існують різні класифікації загроз економічної безпеки підприємства. По відношенню до суб'єкта загрози є зовнішніми й внутрішніми.

Зовнішні загрози обумовлені впливом наступних факторів зовнішнього середовища (рис. 1.2):

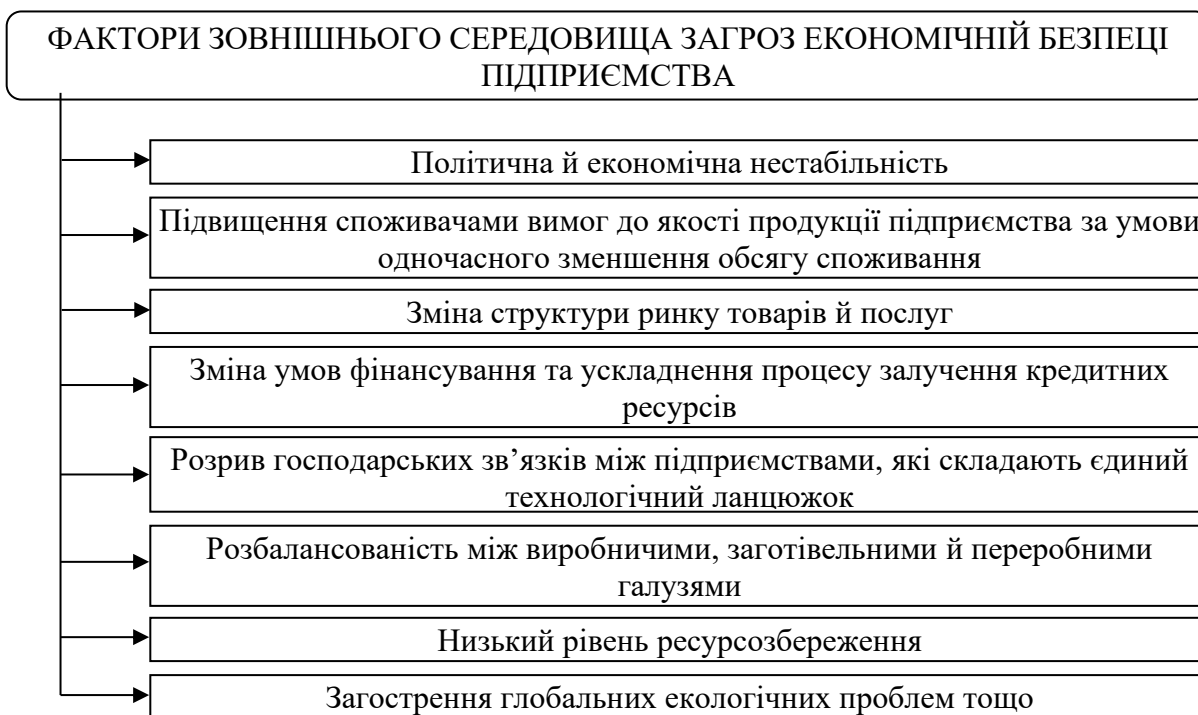

Рис. 1.2. Фактори зовнішнього середовища загроз економічній безпеці підприємства [26, с. 14].

Внутрішні загрози обумовлені станом самого підприємства. В той же час внутрішні чинники можуть як посилювати, так й послаблювати дію зовнішніх загроз, й навпаки. До внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства ми віднесли наступні (рис. 1.3):

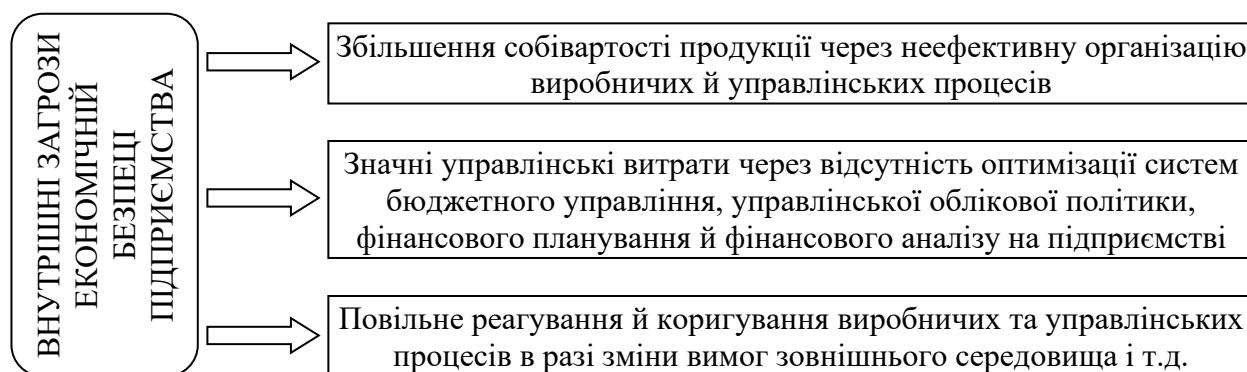

Рис. 1.3. Внутрішні загрози економічній безпеці підприємства [20, с. 82]

Загрози можуть носити опосередкований характер, діяти за певних додаткових умов і виявлятися безпосередньо, прямо викликаючи негативні зміни. Загрози економічній безпеці підприємства залежно від джерел виникнення можна поділити на об'єктивні й суб'єктивні. Об'єктивні

виникають без участі підприємства чи його співробітників й не залежать від прийнятих управлінських рішень. До об'єктивних загроз відноситься стан фінансової кон'юнктури, наукові відкриття, форс-мажорні обставини тощо.

Суб'єктивні загрози породжуються навмисними чи ненавмисними діями людей, різних органів і організацій, у тому числі – державних й міжнародних підприємств-конкурентів. Саме тому їх запобігання багато у чому пов'язане із впливом на суб'єкти економічних відносин.

Своєю чергою, джерела загроз економічній безпеці є такими (рис. 1.4).

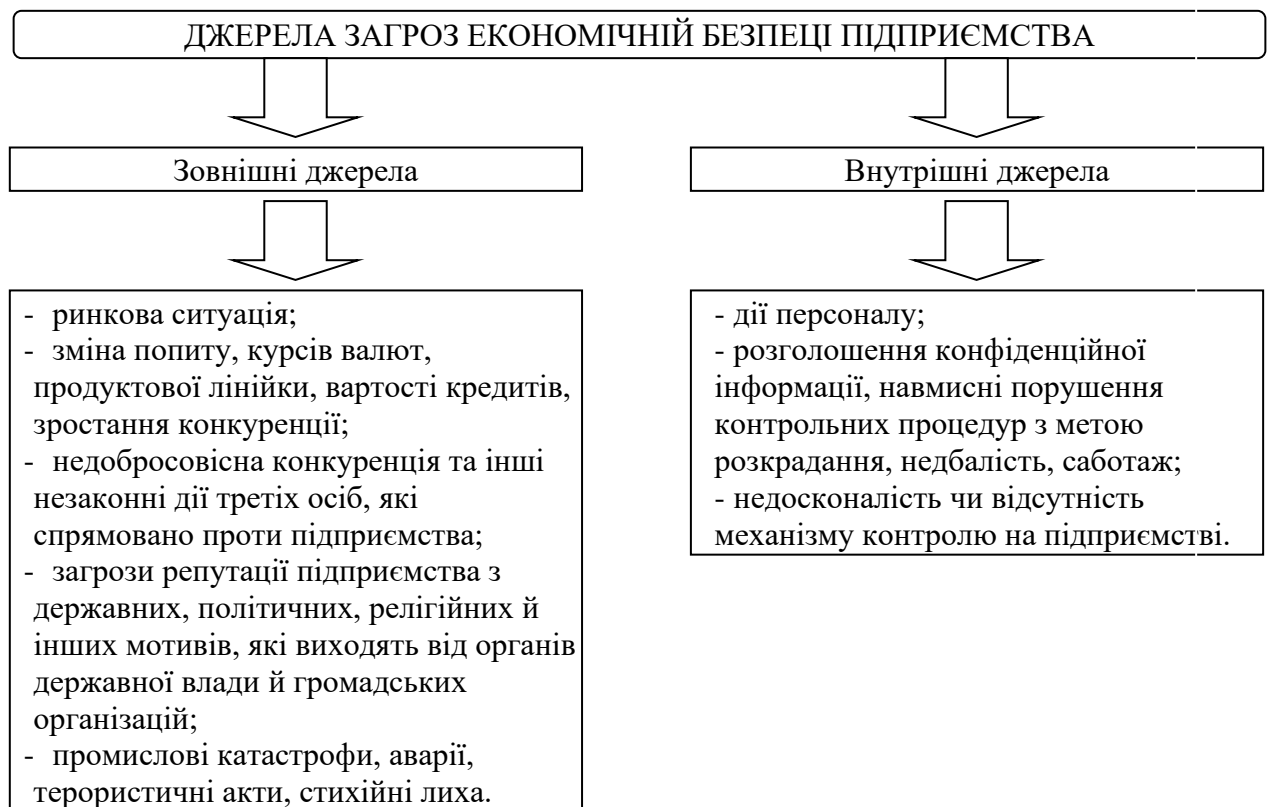

Рис. 1.4. Джерела загроз економічній безпеці підприємства [14, с.81]

Аби зрозуміти і оцінити рівень економічної безпеки підприємства, необхідно знати чинники, що визначають її. Фактори економічної безпеки підприємства – це комплекс навколишніх умов, які здійснюють вплив на параметри безпеки. Виділяють фактори зовнішні й внутрішні. Зовнішні фактори при цьому можна розділити на наступні підгрупи [11, с.39]:

- макроекономічні: стадія розвитку економіки країни, стабільність господарського законодавства, рівень інфляції, валютний паритет, купівельна

– спроможність населення, стан фінансової системи, державна політика (антимонопольна, інвестиційна, податкова, інноваційна, зовнішньоекономічна, цінова);

– ринкові: споживчий та виробничий попит, рівень цін на сировину й готову продукцію, динаміка конкуренції у регіоні й галузі, поведінка конкурентів, ємність ринку, платоспроможність контрагентів;

– інші: темпи НТП, демографічні тенденції тощо.

Сукупність внутрішніх факторів економічної безпеки можна поділити на такі групи (рис. 1.5)

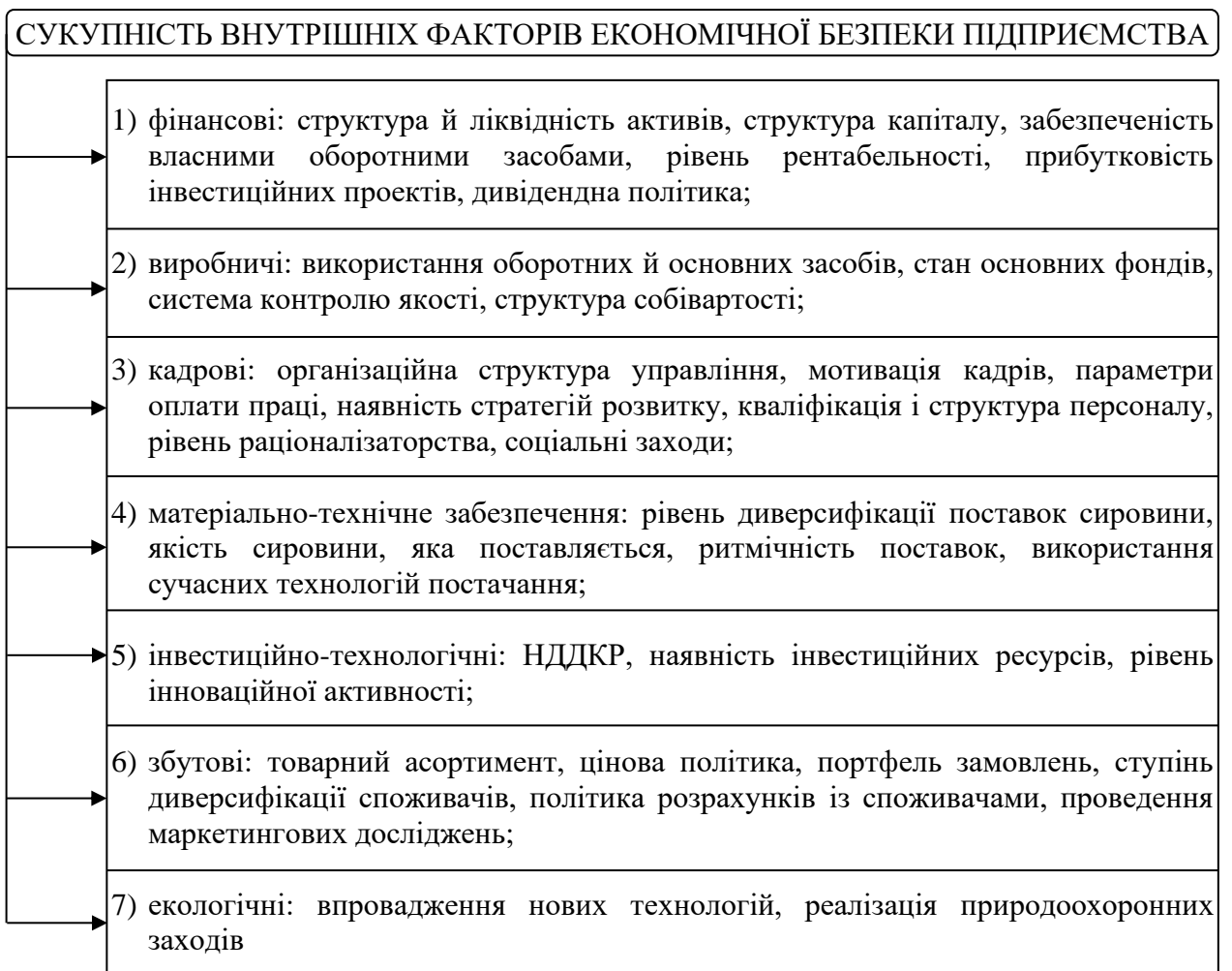

Рис. 1.5. Внутрішні фактори економічної безпеки підприємства [8; 12]

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, як ефективно його керівництво здатне запобігти появі внутрішніх й зовнішніх загроз та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових

зовнішнього й внутрішнього середовища. Основна мета управління економічною безпекою підприємства – забезпечення його сталого та ефективного функціонування у нинішніх умовах, створення потенціалу розвитку і зростання у майбутньому.

Основними функціональними цілями управління економічною безпекою підприємства є наступні:

- формування необхідних корпоративних ресурсів (капітал, персонал, права, інформація, технології);
- стратегічне й тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства;
- тактичне планування економічної безпеки поза її функціональними складовими;
- функціональний аналіз рівня економічної безпеки [1, с. 8].

Виконання кожної із вищеперерахованих цілей економічної безпеки підприємства є значним для досягнення її головної мети. Окрім цього, кожна з функціональних цілей економічної безпеки має власну структуру підцілей, що обумовлено доцільністю й характером господарської діяльності підприємства.

1.2. Напрями формування та удосконалення системи економічної безпеки підприємства

Основними завданнями системи економічної безпеки підприємства є завдання:

- захисту законних прав та інтересів підприємства і його співробітників;
- збору, аналізу, оцінки даних і прогнозування розвитку підприємства;
- недопущення проникнення на підприємство структур економічної

- розвідки конкурентів, організованої злочинності й окремих осіб із протиправними намірами;
- забезпечення збереження матеріальних цінностей й відомостей, які становлять комерційну таємницю підприємства;
 - збір необхідної інформації задля вироблення найбільш оптимальних управлінських рішень з питань стратегії і тактики економічної діяльності;
 - фізична й технічна охорона будівель, споруд, території та транспортних засобів;
 - підвищення лояльності населення й ділових партнерів до підприємства, яка сприяє реалізації планів економічної діяльності;
 - контроль ефективності функціонування системи безпеки, вдосконалення її елементів [4].

Управління економічною безпекою здійснюється згідно з її складовими (рис. 1.6).

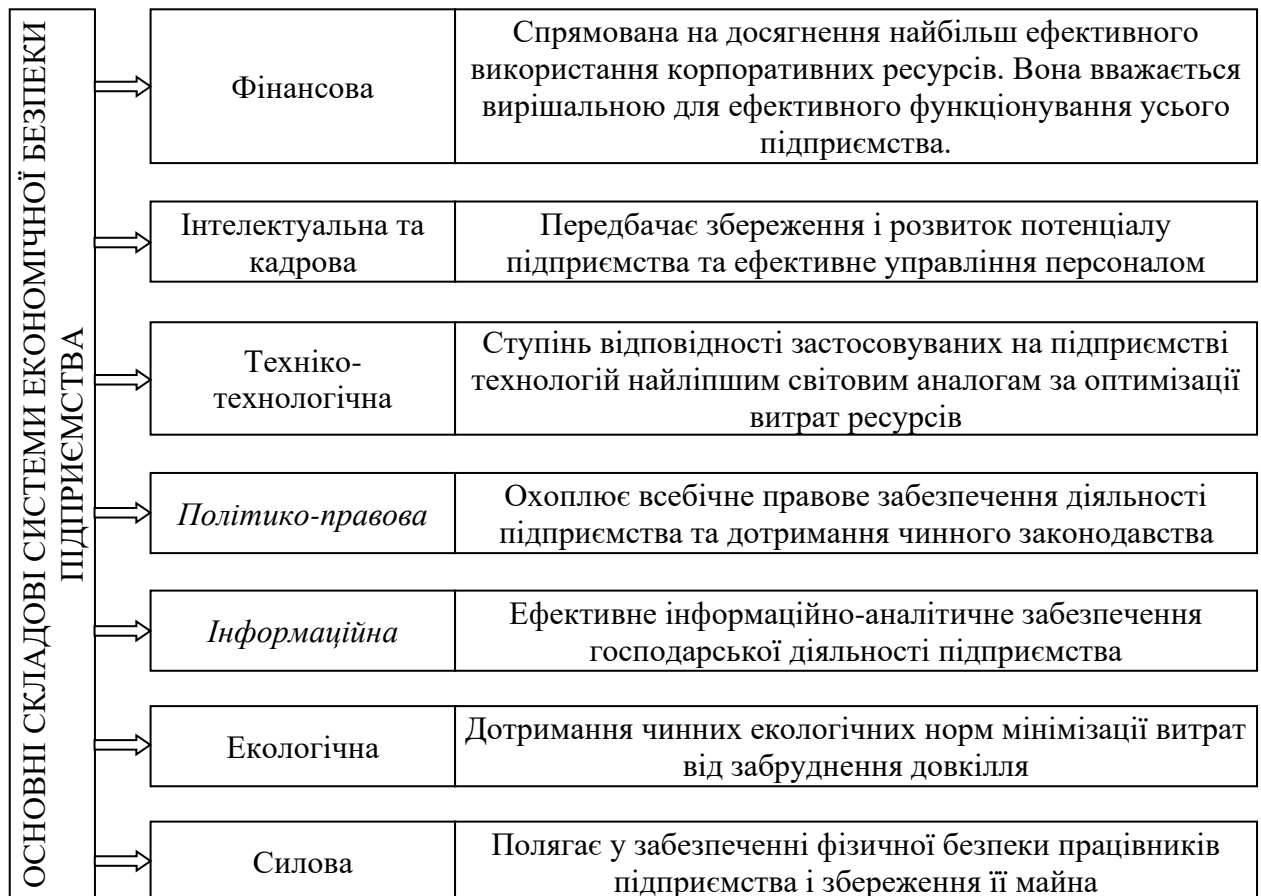

Рис. 1.6. Основні складові системи економічної безпеки підприємства

Із врахуванням перерахованих завдань, умов конкурентної боротьби, специфіки діяльності підприємства будується його система економічної безпеки. На нашу думку, незважаючи на загальні риси, система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною.

Рівень її повноти й ефективності багато у чому залежать від наявної в державі законодавчої бази, матеріально-технічних й фінансових ресурсів, які виділяються керівництвом підприємства, розуміння кожним зі співробітників підприємства важливості забезпечення його економічної безпеки, а також від рішень, які прийняті керівництвом у процесі побудови системи економічної безпеки. Згідно сформульованих функціональних цілей й завдань економічної безпеки підприємства, доцільно виділити її функціональні складові. Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних її напрямків, які значно відрізняються один від одного за своїм змістом [14, с. 83].

Виділимо наступні функціональні складові економічної безпеки підприємства (рис. 1.7).

Результати аналізу й оцінки функціональних складових економічної безпеки повинні бути покладені у основу розробки комплексу заходів, спрямованих на протидію загрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємства та, відповідно, розширення його адаптаційних можливостей до змін умов господарської діяльності, створення умов стабільного функціонування й розвитку.

Основними напрямками забезпечення економічної безпеки підприємства, на нашу думку, є наступні:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- формування достатнього рівня технологічної незалежності й досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу підприємства;
- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної і

ефективної організаційної структури управління підприємством;

- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу і його інтелектуального потенціалу;
- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на навколишнє середовище;
- якісна правова захищеність всіх аспектів діяльності підприємства (організації), забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці й досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства й відділів підприємства;
- ефективна організація безпеки працівників підприємства, його капіталу й майна, а також комерційних інтересів [19, с.89].

Рис. 1.7. Функціональні складові економічної безпеки підприємства [15, с.62]

Реалізація напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства

створює умови не лише для стабільності його функціонування, але і підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності, а також сприяє підвищенню економічного потенціалу галузей економіки країни загалом.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може бути реалізованим лише у рамках системи управління, яка забезпечує вирішення виникаючих проблем. Із точки зору управління, механізм економічної безпеки підприємства реалізується поетапно:

Етап 1. Формування основ забезпечення економічної безпеки підприємства. Необхідне формування стратегії, цілей, функцій, принципів та методів управління підприємством, а також конкретизувати суб'єкт й об'єкт управління в рамках концепції забезпечення економічної безпеки підприємства [23, с. 114].

Етап 2. Якісний та кількісний аналіз факторів зовнішнього і внутрішнього середовища. Ідентифікація ризиків і загроз економічній безпеці підприємства, аналіз впливу факторів на сталий розвиток підприємств.

Етап 3. Оцінка значущих чинників й ризиків і оцінка їх впливу на економічну безпеку підприємства. На підставі вивчення зовнішніх й внутрішніх факторів підприємства виявляються основні можливості та загрози, у результаті чого оцінюється потенціал економічної безпеки підприємства.

Етап 4. Аналіз й оцінка економічної безпеки підприємства. На цьому етапі визначається конкретний набір показників економічної безпеки.

Етап 5. Розробка управлінських рішень й рекомендацій, коригування засад управління ризиками підприємства. Управління ризиками підприємства ґрунтується на визначенні принципів управління, цілей, функцій та методів управління, а також виділення об'єкта й суб'єкта управління. Всі перераховані вище елементи конкретизуються таким чином, щоб забезпечувати стабільність та економічний ефект. Представлений механізм забезпечення економічної безпеки підприємства дозволяє поетапно розробити грамотні управлінські

рішення у галузі сталого розвитку [30, с. 89].

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства володіє наступними характерними рисами:

- динамізм й постійне удосконалення елементів механізму на основі аналізу їх ефективності;
- адаптивність у здатність до змін згідно із зовнішнім й внутрішнім середовищем функціонування підприємства.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства виконує ряд важливих функцій, серед яких виділимо захисну, регулятивну, превентивну (попереджувальну), інноваційну й соціальну [36, с. 99].

Отже, розробка і реалізація комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємств, що дозволяє прогнозувати загрози економічній безпеці й оперативно регулювати обсяги й структуру витрат на забезпечення економічної безпеки, дозволить якісно впливати на загальний фінансовий стан конкретного підприємства, що, у кінцевому підсумку, позитивним чином позначиться не лише на діяльності самого підприємства, але й здійснить вплив на оздоровлення економіки країни загалом.

1.3. Особливості контролювання, моніторингу й діагностики стану системи економічної безпеки підприємства

Оцінка реального рівня економічної безпеки дає змогу виявляти проблемні місця і побудувати прогнозну модель економічної безпеки функціонування й розвитку підприємства. Мета побудови моделі та інструментів оцінки рівня економічної безпеки полягає у визначенні поточного економічного (фінансового) стану підприємства і прогнозування його стану. Отже, оцінка рівня економічної безпеки повинна включати в себе як показники економічної (фінансової) стійкості, так і оцінку перспектив розвитку підприємства.

Використання системного підходу до вивчення механізму забезпечення економічної безпеки підприємства передбачає врахування всіх реальних умов його функціонування, а у самому механізмі слід чітко визначити складові елементи, принципи їх дії та взаємодії. Як показав проведений аналіз, механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може бути в різному ступені структурований й формалізований. Ефективна структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства включає декілька блоків, результативна взаємодія яких дозволяє забезпечувати підприємству достатній прибуток, що отримується за умови дотримання інтересів підприємства [40, с.285].

Механізм забезпечення економічної безпеки поєднує в собі наступні елементи (рис. 1.8):

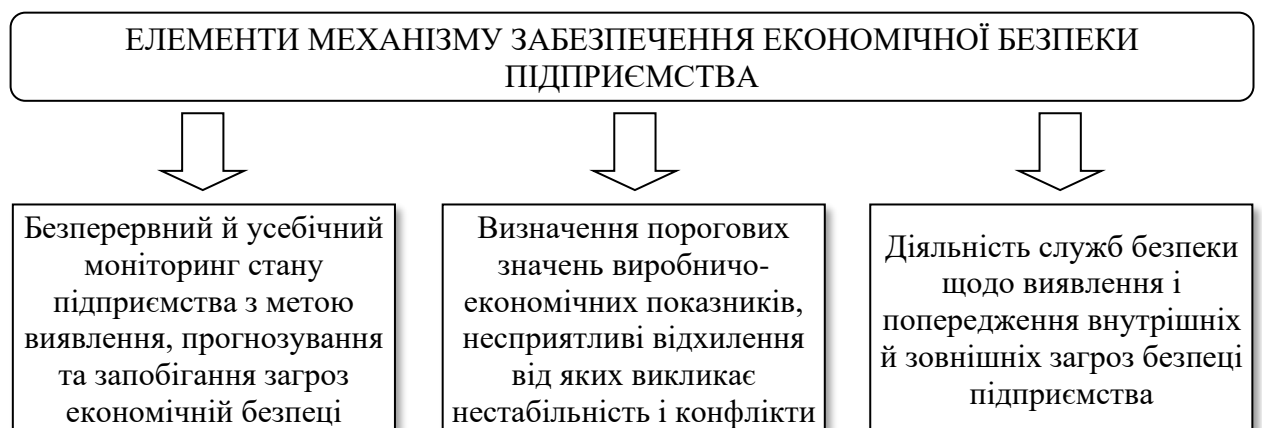

Рис. 1.8. Елементи механізму забезпечення економічної безпеки підприємства [47]

Аналіз робіт із оцінки економічної безпеки показав, що можна виділити кілька підходів:

- перший - «безпеку класифікують як системну характеристику, яка є проявом самої економіки» [50, с.82];
- другий підхід полягає у розумінні економічної безпеки підприємства як мінімальних необхідних умов сталого розвитку підприємства [53, с.12].

Якщо перший підхід може бути використано для підприємств із різними результатами діяльності, то другий підхід відразу ж виключає збиткові

підприємства. Якщо ж розглядати забезпечення економічної безпеки в якості регульованого процесу управління, то другий підхід можна трансформувати в третій підхід, який полягає у оцінюванні збиткових підприємств, але із розробкою індикативних планових показників, що дозволяють вивести ці підприємства в зону економічної безпеки [45, с.329].

Можна стверджувати, що оцінка економічної безпеки потрібна головним чином для керівника з метою своєчасного реагування на мінливі умови й покращання становища підприємства, тому другий підхід може використовуватися для формування показників, відповідних мінімально необхідним умовам, тому що загалом він не відповідає цільовим установкам дослідження.

Методи оцінки економічної безпеки підприємства можна поділити на наступні групи:

- 1) оцінка на основі розрахунку показників функціональних груп, якими представлена економічна безпека;
- 2) оцінка у цілому по підприємству, на основі розрахунків інтегрального показника.

Перший підхід полягає у оцінці економічної безпеки у вигляді системи показників функціональних груп. При цьому кожна із функціональних груп сама по собі також є системою показників. Отже, користувач такого методу зіткнеться із необхідністю аналізу великого масиву показників усіх груп. Тут необхідна розробка відповідних інструментів. Однією із форм першого підходу (для спрощення розрахунків) є спрощений індикаторний метод.

Для кожного показника, що характеризує діяльність підприємства у різних його функціональних областях, визначається граничне (порогове) значення. За допомогою порівняння фактичних значень показників із індикаторами визначається рівень економічної безпеки підприємства [38, с.126]. Для наочності рівень економічної безпеки представляють діаграмою у вигляді багатокутника із центром на початку координат, а вершини відповідають індикативним показникам. Індикаторний метод зручний для

наочного аналізу складових економічної безпеки. Задля оцінки рівня економічної безпеки він не підходить з двох причин. Перша – відсутнє зіставлення отриманих результатів й порівняння із поведінкою й станом системи в майбутньому.

Ситник Г.В., Блакита Г.В., Гуляєва Н.М. для оцінки економічної безпеки за допомогою інтегрального показника пропонують використовувати систему показників оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства [35]. Цей підхід дозволяє оцінювати лише поточний фінансово-економічний стан підприємства, але не дає змогу оцінити розвиток підприємства в перспективі (методика не використовує оцінку стратегічних рішень).

Зручність використання у практичних цілях інтегральних критеріїв оцінювання рівня економічної безпеки підтверджується кількістю та різноманіттям алгоритмів на основі інтегральних показників [17; 19; 24; 31].

При використанні інтегральної адитивної моделі оцінювання рівня економічної безпеки підприємства розраховуються показники функціонування інтелектуального, кадрового, техніко-технологічного, політико-правового, інформаційного, екологічного й силового блоків. Інтегральна оцінка є зваженою сумою наступного вигляду:

$$I_1 = \sum_{i=1}^n a_i k_i \quad (1.1)$$

де k_i - величина оцінки окремого критерію за i -у функціональним блоком;

a_i - питома вага значущості i -ї функціональної складової (розраховується експертними методами на підставі вивчення досвіду багатьох підприємств);

n - кількість функціональних складових (блоків) економічної безпеки підприємства [24, с.86].

Харазішвілі Ю.М. запропонувала оцінювати економічну безпеку у 2 етапи:

- перший - оцінка фінансової стійкості;
- другий – оцінка пропорційності економічного зростання (стійкості розвитку) [43, с.125].

Другий етап оцінки економічної безпеки, який полягає у оцінці рівня економічного розвитку, являє собою розрахунок середньої геометричної. Середня геометрична розраховується на основі наступних показників:

- виробництво: «...рівень завантаженості виробничих потужностей, частка інноваційної продукції, частка продукції підприємства на ринку...»; [43, с.126].
- фінанси: «...співвідношення виручки і собівартості, дебіторської та кредиторської заборгованості, чистого прибутку і виручки...»; [43, с.126]
- соціальна сфера: «...співвідношення заробітної плати і мінімальної заробітної плати, частка працівників з вищою і середньою освітою...» [43, с.126].

В такій моделі було здійснено спробу оцінки економічного зростання, проте ця оцінка будується на співвідношенні поточних економічних показників, що не дасть змогу спроектувати ситуацію у майбутньому. Недоліком запропонованого методу оцінки економічної безпеки є відсутність оцінки довгострокової перспективи розвитку підприємства, що не дозволить одержати адекватну оцінку.

Отже, на нашу думку, запропоновані методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства далекі від працюючих алгоритмів, інформаційних технологій економічної безпеки й методик. За результатами проведеного дослідження ми зазначили, що економічна безпека підприємства – комплексне поняття, яке включає у себе сукупність факторів, пов'язаних не стільки з внутрішнім станом самого підприємства, скільки з впливом зовнішнього середовища, з його суб'єктами, з якими підприємство вступає у взаємозв'язок. Загрози економічній безпеці підприємства залежно від джерела виникнення можна поділити на об'єктивні й суб'єктивні.

Об'єктивні виникають без участі підприємства чи його співробітників і не залежать від прийнятих управлінських рішень. Суб'єктивні загрози породжені навмисними або ненавмисними діями людей, різних органів і

організацій, в тому числі державних і міжнародних підприємств-конкурентів. Саме тому їх запобігання багато у чому пов'язано із впливом на суб'єкти економічних відносин. Основна мета управління економічною безпекою підприємства – забезпечення його сталого та ефективного функціонування в поточних умовах, створення потенціалу розвитку й зростання в майбутньому.

Також зазначено, що функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних її напрямків, які істотно відрізняються один від одного за своїм змістом. Результати аналізу і оцінки функціональних складових економічної безпеки повинні бути покладені в основу розробки комплексу заходів, спрямованих на протидію загрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємства й, відповідно, розширення його адаптаційних можливостей до зміни умов господарської діяльності, створення умов стабільного функціонування і розвитку.

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може бути реалізованим лише у рамках системи управління, яка забезпечує вирішення виникаючих проблем. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства виконує ряд важливих функцій, серед яких ми виділили захисну, регулятивну, превентивну (попереджувальну), інноваційну й соціальну.

Аналіз робіт із оцінки економічної безпеки показав, що можна виділити кілька підходів: перший – «безпеку класифікують як системну характеристику, яка є проявом самої економіки»; другий підхід полягає у розумінні економічної безпеки підприємства як мінімальних необхідних умов сталого розвитку підприємства. Зручність використання у практичних цілях інтегральних критеріїв оцінювання рівня економічної безпеки підтверджується кількістю й різноманітністю алгоритмів на основі інтегральних показників.

В другій моделі була здійснена спроба оцінки економічного зростання, проте ця оцінка будується на співвідношенні поточних економічних показників, що не дасть змогу спроектувати ситуацію у майбутньому. Недоліком запропонованого методу оцінки економічної безпеки є відсутність

оцінки довгострокової перспективи розвитку підприємства, і це не дозволить одержати адекватну оцінку.

Висновки до першого розділу

Дослідивши теоретичні основи забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання, зазначено, що економічна безпека підприємства є комплексним поняттям, яке включає в себе сукупність факторів, пов'язаних не стільки із внутрішнім станом самого підприємства, скільки з впливом зовнішнього середовища, з його суб'єктами, із якими підприємство вступає у взаємозв'язки. При цьому внутрішні загрози безпеці підприємства не є менш небезпечними, аніж зовнішні, а система економічної безпеки підприємства тісно пов'язана із системою забезпечення економічної безпеки держави. Основна мета управління економічною безпекою підприємства – забезпечення його сталого та ефективного функціонування у нинішніх умовах, створення потенціалу розвитку і зростання у майбутньому.

Дійшли до висновку, що функціональні складові економічної безпеки підприємства - це сукупність основних її напрямків, які значно відрізняються один від одного за своїм змістом. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства може бути реалізованим лише у рамках системи управління, яка забезпечує вирішення виникаючих проблем. Розробка і реалізація комплексної системи забезпечення економічної безпеки підприємств, що дозволяє прогнозувати загрози економічній безпеці й оперативно регулювати обсяги й структуру витрат на забезпечення економічної безпеки, дозволить якісно впливати на загальний фінансовий стан конкретного підприємства.

Також зазначено, що ефективна структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства включає декілька блоків, результативна взаємодія яких дозволяє забезпечувати підприємству достатній прибуток, що отримується за умови дотримання інтересів підприємства. Оцінка економічної безпеки потрібна головним чином для керівника з метою своєчасного

реагування на мінливі умови й покращання становища підприємства, тому другий підхід може використовуватися для формування показників, відповідних мінімально необхідним умовам, тому що загалом він не відповідає цільовим установкам дослідження.

РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно-економічна характеристика підприємства

Акціонерне товариство «Дніпропетровський завод прокатних валків» - промислове підприємство (далі АТ «ДЗПВ»), яке здійснює виробництво чавунних та сталевих валків наступних видів:

- валки із гладкою бочкою;
- валки з литими калібрами [10].

Реквізити підприємства наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Реквізити АТ «Дніпропетровський завод прокатних валків» [9]

Повне та скорочене найменування юридичної особи	Акціонерне товариство «Дніпропетровський завод прокатних валків» АТ «ДЗПВ»
ЄДРПОУ	00187375
Дата реєстрації	06.01.1995 (28 років)
Розмір статутного капіталу	11 144 032,20 грн.
Організаційно-правова форма	Акціонерне товариство
Форма власності	Недержавна власність
Види діяльності	<u>Основний:</u> 28.91 Виробництво машин і устаткування для металургії <u>Інші:</u> 28.29 Виробництво інших машин і устаткування загального призначення, н.в.і.у. 49.41 Вантажний автомобільний транспорт 38.32 Відновлення відсортованих відходів
Контактна інформація	Україна, 49025, Дніпропетровська обл., місто Дніпро, вулиця Яхненківська, будинок 2

Продукція підприємства направлена для:

- дрібносортних, середньосортних, великосортних, дротяних, універсальних, рельсомолочних та заготівельних станів гарячої прокатки;
- трубопрокатних станів, редуційних та калібрувальних установок;
- листових станів гарячої прокатки;
- неметалургійної промисловості [10].

В таблиці 2.2 проведемо оцінку майна та капіталу досліджуваного

підприємства.

Таблиця 2.2

Оцінка майна та капіталу АТ «ДЗПВ» у 2017-2021 рр., тис. грн.

№ з/п	Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 до 2017 р., %
Майно - усього		128925	219322	191741	210995	213733	165,78
1	Необоротні активи	80935	155906	132849	111990	102082	126,13
1.1	Основні засоби	73516	153393	130913	110916	101890	138,60
1.2	Довгострокові біологічні активи	-	-	-	-	-	-
2	Оборотні активи	47990	63416	58892	99005	111651	232,65
2.1	Запаси	36587	20325	30204	48714	53126	145,20
2.2	Поточна дебіторська заборгованість	10865	42749	26963	49332	55859	514,12
2.3	Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	537	341	1725	959	2665	496,28
2.4	Інші оборотні активи	-	1	-	-	1	-
2.5	Витрати майбутніх періодів	1	-	-	-	-	-
3	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	-	-	-	-	-	-
Капітал - усього		128925	219322	191741	210995	213733	165,78
4.	Власний капітал	46516	90475	116505	122555	131281	282,23
4.1	Зареєстрований (пайовий) капітал	11144	11144	11144	11144	11144	100,00
5.	Зобов'язання і забезпечення	82409	128847	75236	88440	82452	100,05
5.1	Довгострокові зобов'язання	34479	37471	28111	13550	11249	32,63
5.2	Поточні зобов'язання	47930	91376	47125	74890	71203	148,56
5.3	Поточна кредиторська заборгованість	24945	27157	15868	21991	19741	79,14
5.4	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	-	-	-	-	-	-

Згідно проведених розрахунків, загальна величина майна АТ «ДЗПВ» зростала щороку, а найбільшу частку в його структурі у 2017-2020 рр. займали необоротні активи, проте у 2021 р. найбільша частка припадала на оборотні активи завдяки зростанню величини запасів та поточної дебіторської заборгованості (рис. 2.1).

Відзначимо, що величина капіталу підприємства зростала у 2018 р. та 2020-2021 рр. завдяки збільшенню власного капіталу, тоді як величина довгострокових зобов'язань та поточна заборгованість суттєво зменшилась у

2021 р.

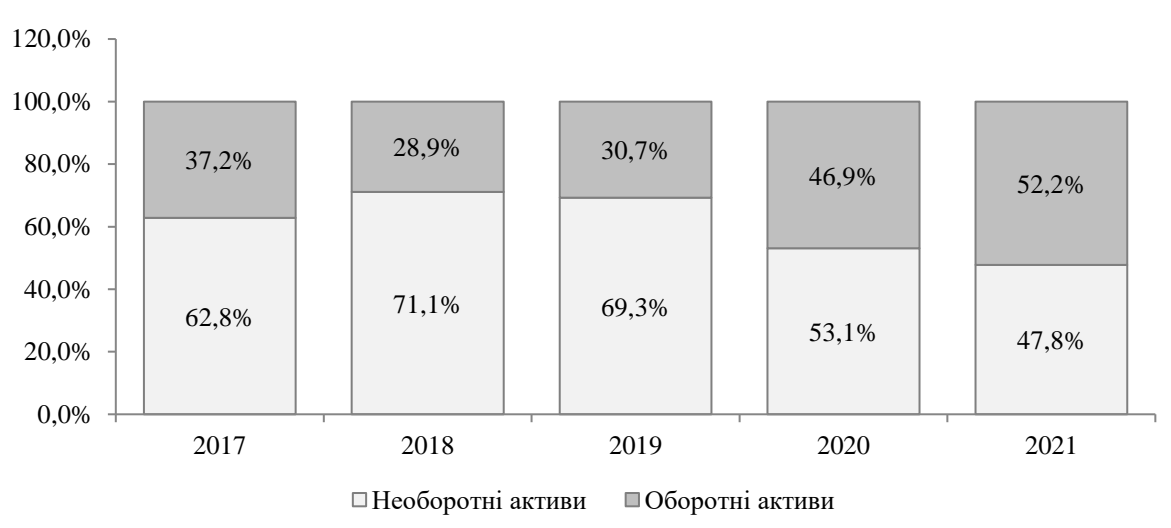

Рис. 2.1. Структура майна АТ «ДЗПВ»

При цьому в структурі капіталу найбільшу частку у 2017-2018 рр. займають зобов'язання і забезпечення, а у 2019-2021 рр. – власний капітал підприємства (рис. 2.2). Зростання частки власного капіталу в загальній структурі капіталу обумовлено зменшенням поточної кредиторської заборгованості.

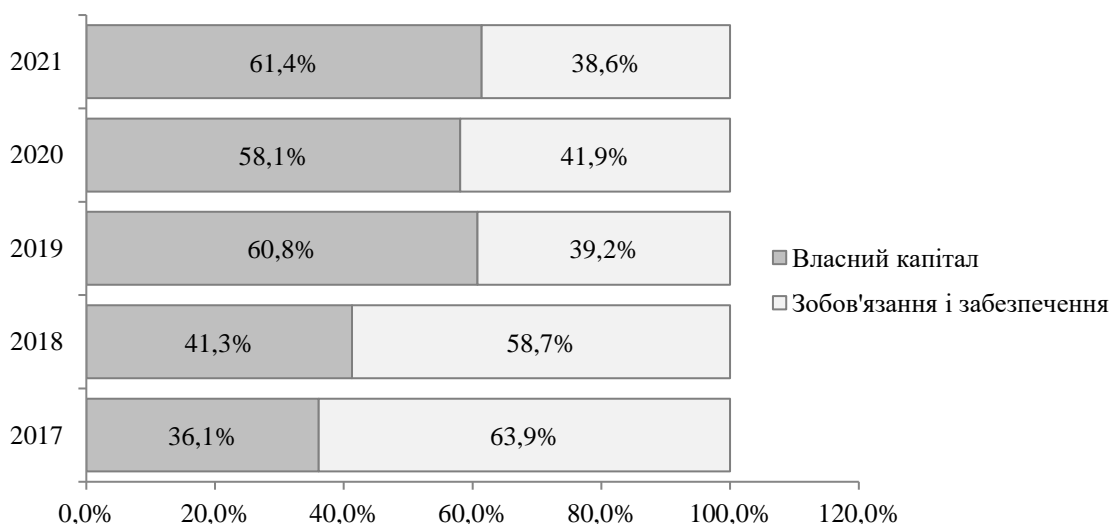

Рис. 2.2. Структура капіталу АТ «ДЗПВ»

В додатку А проаналізуємо рух та функціональний стан основних засобів підприємства.

За результатами проведеного дослідження можемо зробити висновок, що підприємство здійснює щорічне оновлення та модернізацію основних

засобів, адже від їх стану залежить ритмічність та ефективність виробничого процесу. Проте негативним є зменшення коефіцієнту оновлення основних засобів у 2020-2021 рр., а також, відповідно, зростання періоду їх оновлення. Позитивним є зростання коефіцієнту розширеного відтворення у 2020-2021 рр., проте негативний стан придатності основних засобів характеризує зменшення коефіцієнту їх придатності у 2020-2021 рр.

Далі в Додатку Б наведемо фінансові показники господарської діяльності досліджуваного підприємства та проаналізуємо їх динаміку.

Згідно проведеного дослідження, зроблено наступні висновки:

- у 2017-2018 рр. діяльність підприємства була збитковою, проте у 2019-2021 рр. воно отримало чистий прибуток;
- величина чистого прибутку зменшилась у 2020-2021 рр.;
- собівартість реалізованої продукції зменшилась лише у 2019 р.

(рис. 2.3).

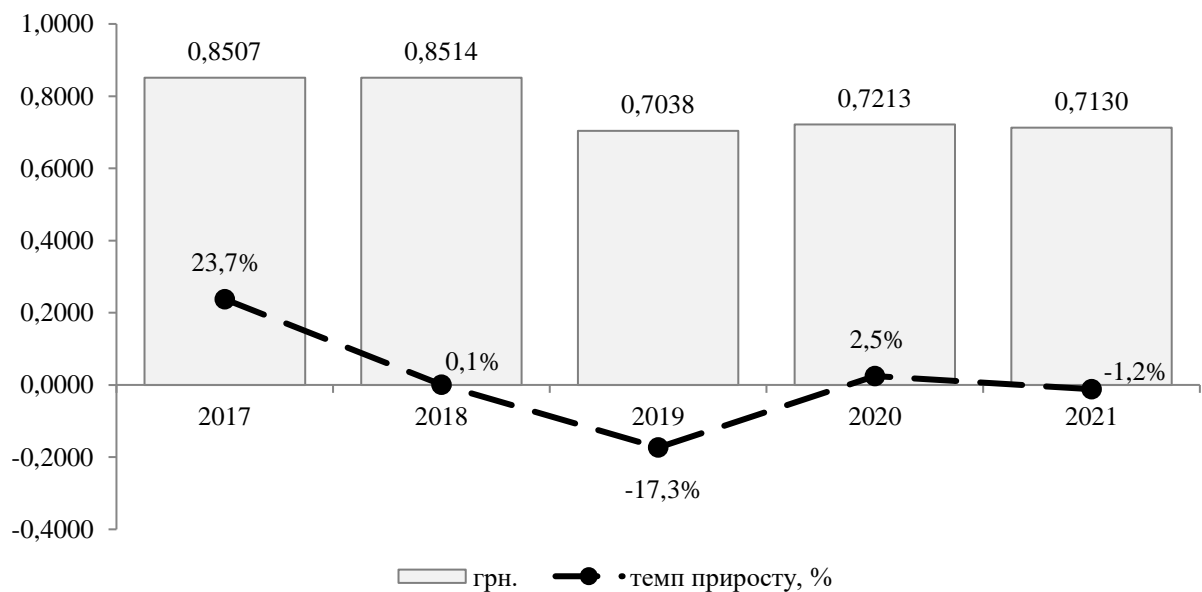

Рис. 2.3. Собівартість 1 грн. реалізованої продукції АТ «ДЗПВ»

Далі оцінимо рівень фінансової стійкості підприємства (додаток В).

Отже, відзначимо наступне:

- коефіцієнт автономії має найбільше значення у 2019 та 2021 рр., а значить підприємство мало достатню величину власного капіталу та характеризувалось найменшою залежністю від залучених

коштів; це підтверджує динаміка величини коефіцієнта концентрації залученого капіталу;

- найнижче значення коефіцієнту фінансового ризику зафіксоване у 2021 р., отже, в цьому році структура капіталу підприємства є найбільш оптимальною; це твердження також доводить негативна динаміка величини коефіцієнта структури залученого капіталу;
- стан оборотних активів покращився у 2019-2021 рр., адже показники відповідають рекомендованим значенням та свідчать про ефективність використання оборотних активів підприємства;
- стан основного капіталу у 2019-2021 рр. є недостатньо стійким, адже показники мають негативну динаміку, отже, підприємство потребує покращання стану його основного капіталу.

Далі в додатку Д проаналізуємо показники ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів АТ «ДЗПВ».

Згідно проведеного дослідження зроблено висновок про зростання у 2019 та 2021 рр. вартості високоліквідних активів, що свідчить про зростання здатності підприємства максимально швидко розрахуватись за своїми зобов'язаннями. Позитивним є збільшення вартості інших видів активів (за строком їх ліквідності, тобто перетворення на грошові кошти), а також зменшення величини найбільш строкових зобов'язань, які вимагають негайного погашення. Проте рівень платоспроможності підприємства є недостатнім, адже розраховані показники у 2021 р. не відповідають рекомендованим значенням, і лише коефіцієнт загальної платоспроможності демонструє позитивну динаміку. Також зазначимо, що показники оборотності оборотних коштів у 2021 р. демонструють дотримання рекомендованої динаміки, тому ми зробили висновок про достатню ефективність їх використання.

Оцінку ділової активності АТ «ДЗПВ» проведемо за даними додатку Е. Отже, після проведеного аналізу можемо говорити про зростання швидкості обертання капіталу у 2020-2021 рр., фондівдачі необоротних активів у 2019-

2021 рр., обертання оборотних активів у 2020-2021 рр., що позитивним чином впливає на рівень ділової активності підприємства. Також позитивним є збільшення коефіцієнту обертання оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів у 2021 р., коефіцієнту обертання поточної дебіторської заборгованості та капіталу у 2020-2021 рр., а також кредиторської заборгованості у 2019-2021 рр.

За результатами проведеного аналізу нами наведена комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану АТ «ДЗПВ» (додаток Ж).

Таким чином, згідно отриманих результатів зроблено висновок про покращання фінансового стану підприємства у 2021 р.

2.2. Особливості функціонування системи економічної безпеки підприємства

Економічна безпека та рівновага, а також регулярне отримання прибутку є основними у системі забезпечення економічної безпеки АТ «ДЗПВ». Макро- та мікросередовище АТ «ДЗПВ» формує інформаційну базу системного управління економічною безпекою, що характеризує всі фактори, їх вплив на конкурентні переваги або, навпаки, загрозу їх втрати. У процесі управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» найчастіше використовує готові й індивідуальні аналітичні системи. Аналітична система спрямована на об'єднання обліково-аналітичних дій в один процес:

- виконання оперативного мікроаналізу;
- забезпечення безперервності цього процесу;
- використання його результатів для формування рекомендацій щодо ухвалення управлінських рішень.

Аналітичне забезпечення спрямоване на формування:

- інформації про поточний стан, тенденції розвитку підприємства та зміну конкурентного середовища;

- внутрішнього контролю за діяльністю АТ «ДЗПВ»;
- достовірного фіксування у зовнішній та внутрішній фінансовій звітності всіх фактів господарського життя, що відбуваються на підприємстві;
- формування бази даних вихідної інформації з метою стратегічного розвитку компанії;
- оперативного виявлення істотних змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі, що вказують на момент виникнення певної загрози.

Забезпечення економічної безпеки АТ «ДЗПВ» передбачає здійснення моніторингу факторів її формування та проблем ризику діяльності. Оперативне реагування керівництва на погіршення фінансово-економічного становища підприємства здійснюється з використанням оціночних показників рівня економічної безпеки на певну дату та аналізу його динаміки, що є обґрунтуванням відповідних управлінських рішень.

Кризові соціально-економічні проблеми зумовлюють необхідність захисту інтересів АТ «ДЗПВ» від протиправної діяльності корумпованих представників, контролюючих та правоохоронних органів. У зв'язку з цим даний напрям роботи виділяється як окремий елемент, пов'язаний з економічною безпекою. Для юридично правильного та ефективного попередження ризиковмісних напрямів підприємницької діяльності вимоги викладаються у відповідних наказах керівника, трудових контрактах з персоналом та їх посадових обов'язках, спеціальних інструкціях, положеннях, договорах із діловими партнерами тощо.

Формування системи управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» ґрунтується на виборі та встановленні прийняттого ризику, тому захист від ризиків полягає не у створенні абсолютно безризикового ведення бізнесу, а в його максимальному зниженні. Прийнятний рівень небезпеки залежить від стану і характеру впливу факторів зовнішнього середовища компанії, від ставлення до ризику керівників, що приймають рішення. У той же час високий

індекс ризиковмісних дій не означає відмову від відповідного напрямку діяльності.

Далі проведемо оцінку існуючої системи управління економічної безпеки підприємства. Перелік співробітників АТ «ДЗПВ» та їх посадові обов'язки у сфері економічної безпеки представлені у таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Перелік співробітників та відділів АТ «ДЗПВ» та їх посадові обов'язки у сфері економічної безпеки

Елемент системи економічної безпеки підприємства	Відповідальний співробітник, відділ	Функціональні обов'язки у сфері управління економічною безпекою
Фінансова складова	Головний бухгалтер	Забезпечення правильного складання бухгалтерської звітності. Забезпечення правильності розрахунку податків та зборів
Кадрова складова	Керівник відділу кадрів	Забезпечення запобігання негативним впливам на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків та загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом та трудовими відносинами в цілому
Техніко-технологічна складова	Керівник виробничого відділу	Забезпечення безперебійного та ефективного виробничого процесу на підприємстві
Політико-правова складова	Юридичний відділ	Юридичне забезпечення діяльності підприємства, грамотна правова робота з контрагентами та владою, вирішення інших правових питань
Екологічна безпека	Керівник виробничого відділу	Забезпечення дотримання техніки безпеки виробничих процесів відповідно до вимог нормативів
Інформаційна складова	ІТ-відділ	Захист інформаційних даних
Силова складова	Допоміжний відділ (відділ охорони)	Забезпечує фізичну безпеку та збереження майнових цінностей та персоналу підприємства

До підрозділів та співробітників АТ «ДЗПВ», які займаються питаннями управління економічною безпекою, належить головний бухгалтер, керівник відділу кадрів, керівник виробничого відділу, які відповідно несуть відповідальність за забезпечення фінансової, кадрової, техніко-технологічної та екологічної безпеки підприємства відповідно. Також з метою забезпечення політико-правової, інформаційної та силової безпеки у зв'язку з відносно великими розмірами підприємство має відповідні структурні підрозділи, на відміну від менших підприємств, які користуються аутсорсинговими послугами.

Злагоджена робота всіх підрозділів підприємства знаходиться у прямій залежності від тісної роботи, нерозривного зв'язку та взаємодії систем управління та забезпечення економічної безпеки АТ «ДЗПВ».

У свою чергу, система забезпечення економічної безпеки АТ «ДЗПВ» складається з таких процесів (рис. 2.4):

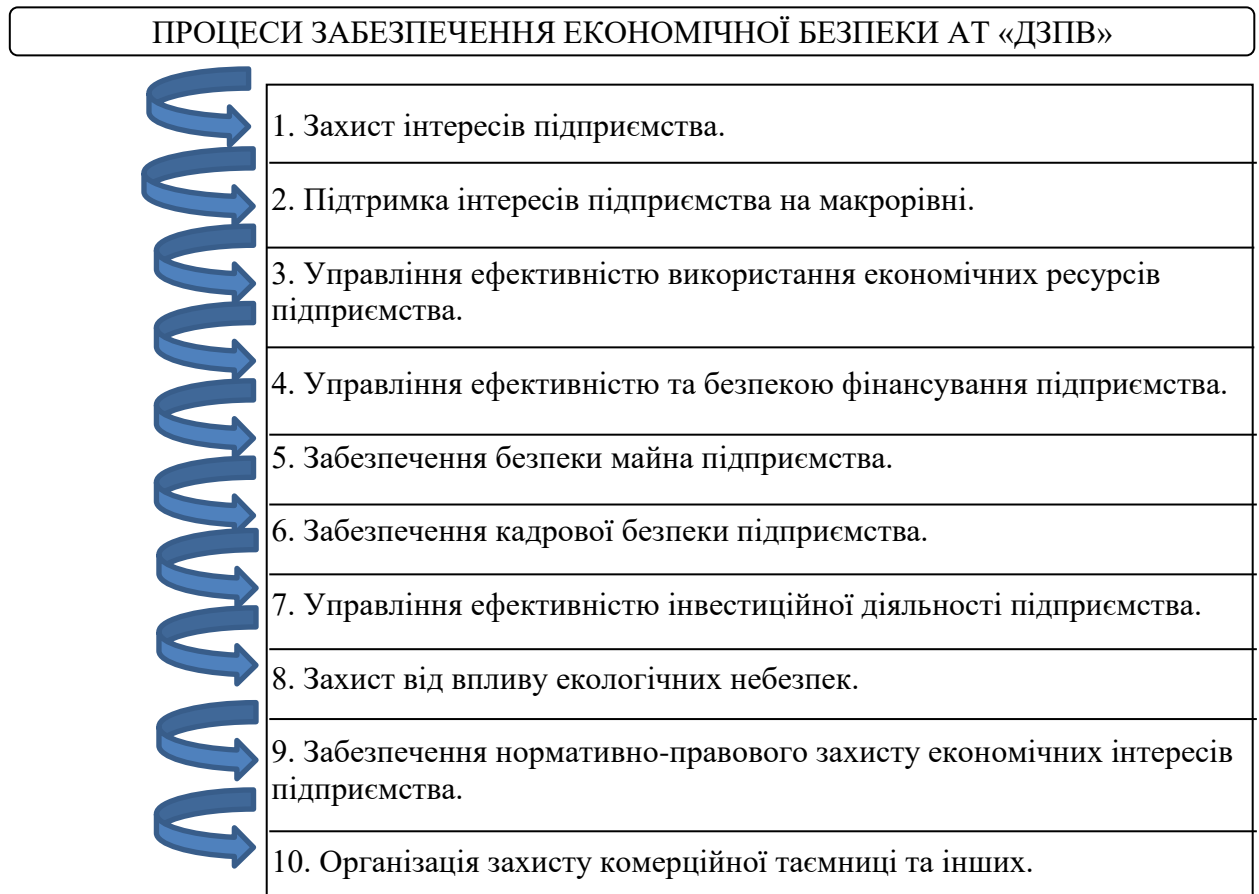

Рис. 2.4. Система економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

До системи управління та забезпечення економічної безпеки виробничої діяльності АТ «ДЗПВ» належить створення власної системи безпеки. В даному випадку враховується той фактор, що створити універсальну систему економічної безпеки, що підходить для будь-якої компанії, неможливо, оскільки кожне підприємство унікальне, має свої особливості роботи, можливості, потенціал та орієнтоване на певну частку ринкового сегмента.

Мета системи безпеки АТ «ДЗПВ» - своєчасне виявлення та запобігання зовнішнім і внутрішнім небезпекам і загрозам, забезпеченню безперебійної діяльності підприємства та досягненню ним намічених цілей бізнесу. Система безпеки АТ «ДЗПВ» створена з метою виконання наступних функцій:

прогнозування, виявлення, попередження, зниження впливу небезпек і загроз, забезпечення захищеності діяльності підприємства та його персоналу, збереження майна, створення сприятливого конкурентного середовища, ліквідація наслідків завданих збитків та ін. Одночасно складністю при побудові системи корпоративної безпеки є той факт, що її дієвість практично повністю залежить від людського фактора. Як показує практика, навіть за наявності на підприємстві професійно підготовленого начальника служби безпеки, сучасних технічних засобів, складно досягти бажаних результатів доти, доки у колективі кожен співробітник не усвідомлює важливість та необхідність впроваджуваних заходів корпоративної безпеки.

Система управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» не може повноцінно функціонувати без чітко побудованої стратегії. Формування стратегії безпеки підприємства здійснюється у кілька етапів, основні з них наведемо на рис. 2.5.

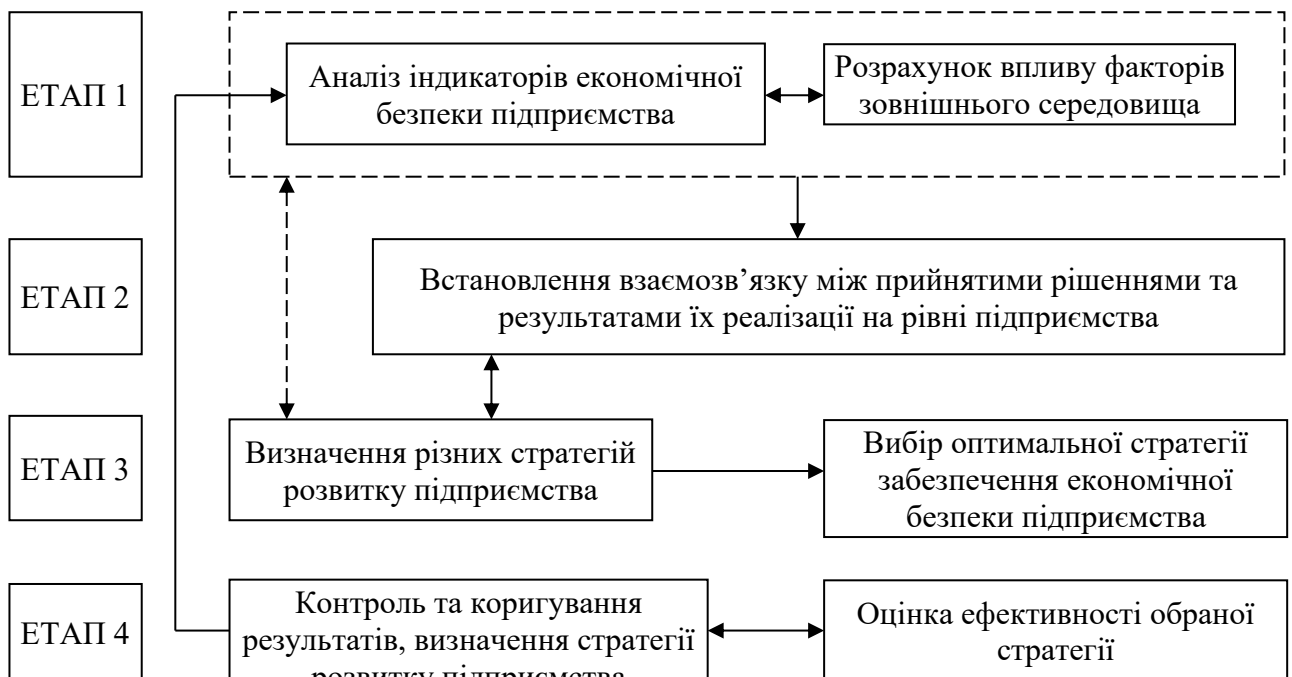

Рис. 2.5. Етапи формування системи економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Отже, система економічної безпеки АТ «ДЗПВ» - це комплекс найбільш значущих рішень, спрямованих на досягнення поставлених цілей підприємства, в умовах захищеності від зовнішніх і внутрішніх загроз, що виникають у процесі господарської діяльності.

У процесі своєї діяльності в різні періоди АТ «ДЗПВ» розробляло різні стратегії безпеки:

1) стратегія раптового реагування на загрози підприємству, що виникли. Ця стратегія застосовувалась в тих випадках, коли спрогнозувати ймовірність небезпек було складно або неможливо. Наразі саме така стратегія застосовується підприємством через військову агресію РФ проти України;

2) стратегія прогнозування небезпек та загроз, дослідження економічної та криміногенної ситуацій як усередині підприємства, так і в навколишньому середовищі. Така стратегія застосовувалась у звичайних умовах господарювання, що не характеризувались значними загрозами та ризиками;

3) стратегія відшкодування завданих збитків – вона розроблена на підприємстві в кінці 2022 р. та направлена на подолання негативних наслідків військової агресії РФ проти України та подальше відновлення та розвиток підприємства.

У свою чергу, до об'єктів безпеки в АТ «ДЗПВ» відносяться:

а) діяльність АТ «ДЗПВ» (виробнича, комерційна, постачальницька, управлінська та ін.);

б) майно та ресурси підприємства (фінансові, матеріально-технічні, інформаційні, інтелектуальні та ін.);

в) персонал АТ «ДЗПВ», керівників, акціонерів, різні структурні підрозділи, служби, партнери, співробітники, які мають інформацію, що становить комерційну таємницю, тощо.

Організація системи безпеки АТ «ДЗПВ» залежить від таких параметрів, як, наприклад, розмір підприємства, його економічні, фінансові, виробничо-технічні та інші можливості. За результатами дослідження можна дійти висновку, що служба безпеки АТ «ДЗПВ» складається з різних відділів, груп, підрозділів. Найбільш значущі підрозділи: охорони, режиму, по роботі з кадрами, інженерно-технічного захисту, інформаційно-аналітичної діяльності, оперативного реагування, кризова група та ін. З допомогою організаційних заходів створюються спеціальні підрозділи, зони безпеки тощо.

Отже, систему управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» можна визначити як комплекс організаційно-управлінських, режимних, технічних, профілактичних та інших заходів, спрямованих на захист інтересів підприємства як від зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Необхідно враховувати і те, що система безпеки підприємства покликана вирішувати поставлені перед нею завдання у тому випадку, коли вона буде грамотно сформована, її організація та подальша діяльність буде доручена професійним компетентним спеціалістам із забезпечення економічної безпеки підприємства.

Загалом можна сказати, що АТ «ДЗПВ» здійснює управління всіма елементами економічної безпеки. Проте щодо забезпечення фінансової безпеки функції головного бухгалтера обмежуються лише питаннями забезпечення правильного складання бухгалтерської звітності, забезпечення правильності розрахунку податків і зборів. Іншими функціями, пов'язаними з управлінням фінансовою складовою економічної безпеки (наприклад, планування та контроль використання ресурсів, робота з контрагентами), співробітники цього відділу не займаються у зв'язку із високою завантаженістю роботами, пов'язаними з бухгалтерським обліком та формуванням звітів.

Таким чином, в сучасних умовах АТ «ДЗПВ» потребує удосконалення системи забезпечення економічної безпеки, у першу чергу – її фінансової складової.

2.3. Діагностика стану системи економічної безпеки підприємства

При оцінці економічної безпеки АТ «ДЗПВ» використовується поняття «рівень економічної безпеки», який оцінюється в процесі аналізу та підбиття підсумків, а також прогнозування економічного розвитку підприємства. При аналізі та підбитті підсумків економічного розвитку підприємства доцільно визначити фактично досягнутий рівень економічної безпеки. При

прогнозуванні економічного розвитку розраховується можливий рівень економічної безпеки на майбутній період.

Аналіз літератури показав відсутність загальновизнаних і практично застосовуваних методів оцінки економічної безпеки, що викликано, з одного боку, складністю самих розрахунків, з іншого боку - суб'єктивізмом при виборі рівня безпеки, що сприймається як достатній з точки зору ймовірності того, що загрозна подія не станеться. Загрози економічної безпеки можуть виникати як усередині підприємства, так і поза ним, тобто залежатимуть від сфери їх виникнення, а саме: екзогенні та ендегенні.

Зовнішні загрози виникають поза підприємства і пов'язані з його виробничою діяльністю. Серед таких загроз для АТ «ДЗПВ» слід відзначити:

- зміну структури та/або скорочення попиту, зниження рентабельності та доходів підприємства;
- зростання постійних витрат виробництва, спричинених, головним чином, інфляційними процесами в Україні та зростанням витрат, забезпечення матеріальними, енергетичними, комунікаційними та іншими ресурсами;
- недосконалість таких економічних інститутів, як банківська, кредитно-грошова, податкова системи, що «вимивають» у підприємства ресурси;
- індексація вартості основних фондів, що систематично підвищується, без урахування вартості майна і, як наслідок цього, оподаткованої бази;
- значне зростання інфляції;
- відсутність гнучкості у науково-промисловій політиці у справі підтримки вітчизняних виробників.

Оцінку фінансової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» здійснимо за допомогою аналізу фінансової стійкості (додаток З). Згідно проведених розрахунків, рівень фінансової безпеки є кризовим, адже АТ «ДЗПВ» неспроможне забезпечити фінансування своєї діяльності ні власними,

ні позиченими коштами. Далі проаналізуємо рівень інформаційної безпеки підприємства (табл. 2.4).

Отже, у 2017-2019 рр. рівень інформаційної безпеки був середнім, у 2020 р. – низьким, проте позитивним є те, що у 2021 р. він був високим.

Таблиця 2.4

Оцінка інформаційної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт повноти інформації	K_p	0,78	0,74	0,82	0,65	0,89
Коефіцієнт суперечності інформації	K_c	0,62	0,58	0,54	0,69	0,91
Коефіцієнт точності інформації	K_t	0,76	0,74	0,81	0,5	0,88
Рівень інформаційної безпеки підприємства		0,26	0,37	0,32	0,36	0,22
Абсолютний рівень значення		2	2	2	1	3

До інтелектуальної власності підприємства належать патенти на винаходи, ноу-хау, винаходи та корисні зразки, і далі проаналізуємо рівень інтелектуальної безпеки підприємства, проте зазначимо, що вагові коефіцієнти показників були встановлені експертною комісією підприємства:

- K_{kv} – вага показника складає 0,40;
- K_{io} – вага показника складає 0,25;
- K_d – вага показника складає 0,35.

Розрахунок наведено нижче (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Оцінка інтелектуальної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Познач.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Дані для розрахунку						
Загальна чисельність працівників підприємства	O	584	561	428	407	435
Кількість працівників, що мають вищу та середню освіту	$\sum_{i=1}^n U$	329	318	248	251	268
Вартість інтелектуальної власності	V_{in}	2434	1672	910	156	9
Дохід, який одержує підприємство від використання інтелектуального потенціалу	D_{ip}	412	1269	3211	312	1223
Розрахунок показників						

Коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства	Ккв	0,56	0,57	0,58	0,62	0,62
Інтелектуально-озброєність	Кіо	4,17	2,98	2,13	0,38	0,02
Норма доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності	Кд	0,71	2,26	7,50	0,77	2,81
Зведення показників						
Коефіцієнт кваліфікації працівників підприємства	4	$K_{кв} > 0,105$ абсолютна безпека				
Інтелектуально-озброєність	1	$K_{іо} \leq 9,25$ критична безпека				
Норма доходності співробітників підприємства від використання інтелектуальної власності	1	$K_{д} \leq 24,58$ критична безпека				
Абсолютний рівень значення		2,2				

Отже, інтелектуальна безпека має недостатньо задовільний стан. Оцінка техніко-технологічної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» наведена далі (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Оцінка техніко-технологічної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Розрахунок показників						
Частка продукції, що перевершує та відповідає кращим аналогам в Україні	$K_{п.прод}$	0,58	0,59	0,60	0,60	0,70
Частка технологічного устаткування (технологій виробництва), що відповідає кращим державним аналогам	$K_{п.т.}$	0,32	0,32	0,33	0,30	0,32
Частка продукції, що випускається підприємством, яка захищена патентами	$K_{патпрод}$	0,87	0,87	0,88	0,89	0,90
Зведення показників						
Частка продукції підприємства, що перевершує та відповідає кращим аналогам в Україні		абсолютна безпека				
Частка технологічного устаткування (технологій виробництва), що відповідає кращим державним (світовим) аналогам		абсолютна безпека				
Частка продукції, що випускається підприємством, яка захищена патентами		абсолютна безпека				
Абсолютний рівень значення		4	4	4	4	4

Оцінку кадрової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» здійснимо в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Оцінка кадрової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Дані для розрахунку						
Загальна чисельність працівників підприємства	О	584	561	428	407	435
Середньорічна вартість основних фондів	Воф _{сер}	70406	113455	142153	120915	106403
Середньорічна вартість фондів	Вф _{н/в}	53939	68496	103490	119530	126918

невиробничого призначення						
Кількість працівників, які були звільнені або скорочені за розрахунковий період	Чу	110	119	84	87	65
Кількість працівників, які за віком фізично старі, старі їх знання та кваліфікація	Ов	39	42	49	42	33
Розрахунок показників						
Коефіцієнт плинності кадрів	K_{Π}	0,14	0,14	0,14	0,20	0,13
Коефіцієнт фізичного старіння кадрів	$K_{\text{в}}$	0,07	0,07	0,11	0,10	0,08
Фондоозброєність працівників	$\Phi_{\text{о}}$	120,56	202,24	332,13	297,09	244,60
Фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення	$\Phi_{\text{но}}$	92,36	122,10	241,80	293,69	291,77
Зведення показників						
Коефіцієнт плинності кадрів	K_{Π}	2	2	2	1	2
Коефіцієнт фізичного старіння кадрів	$K_{\text{в}}$	4				
Фондоозброєність працівників	$\Phi_{\text{о}}$	3	4			
Фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення	$\Phi_{\text{но}}$	3	4			
Абсолютний рівень значення		2,8	3,4	3,4	3,1	3,4

Вагові коефіцієнти за допомогою експертної групи встановлено наступні:

- K_{Π} – 0,30;
- $K_{\text{в}}$ – 0,15;
- $\Phi_{\text{о}}$ – 0,30;
- $\Phi_{\text{но}}$ – 0,25.

Оцінка техніко-технологічної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» наведена далі (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Оцінка техніко-технологічної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Розрахунок показників						
Частка продукції, що перевершує та відповідає кращим аналогам в Україні	$K_{\text{п.прод}}$	0,58	0,59	0,60	0,60	0,70
Частка технологічного устаткування (технологій виробництва), що відповідає кращим державним аналогам	$K_{\text{п.т.}}$	0,32	0,32	0,33	0,30	0,32
Частка продукції, що випускається підприємством, яка захищена патентами	$K_{\text{патпрод}}$	0,87	0,87	0,88	0,89	0,90
Зведення показників						
Частка продукції підприємства, що перевершує та відповідає кращим аналогам в Україні		абсолютна безпека				
Частка технологічного устаткування (технологій виробництва), що відповідає кращим державним		абсолютна безпека				

(світовим) аналогам					
Частка продукції, що випускається підприємством, яка захищена патентами	абсолютна безпека				
Абсолютний рівень значення	4	4	4	4	4

Отже, техніко-технологічний рівень безпеки підприємства є абсолютним.

В табл. 2.8 проаналізуємо політико-правову складову економічної безпеки АТ «ДЗПВ».

Таблиця 2.8

Оцінка політико-правової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
<i>Розрахунок показників</i>						
Питома вага судових й арбітражних справ у загальній сумі господарських договорів підприємства	Кс.ар.	0,24	0,24	0,23	0,24	0,19
Частка виграних судових й арбітражних справ у загальній кількості юридичних справ, що розглядалися	Квю	0,22	0,21	0,21	0,22	0,18
Питома вага одержаних і сплачених штрафних санкцій в загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами підприємства	Кш	0,09	0,09	0,10	0,10	0,09
Частка витрат на юридичне забезпечення діяльності підприємства в структурі його загальних витрат	Кв.юр	0,10	0,10	0,09	0,11	0,09
<i>Зведення показників</i>						
Питома вага судових й арбітражних справ у загальній сумі господарських договорів		абсолютний рівень				
Частка виграних судових й арбітражних справ у загальній кількості розглянутих юридичних справ		абсолютний рівень				
Питома вага одержаних і сплачених штрафних санкцій в загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами підприємства		абсолютний рівень				
Частка витрат на юридичне забезпечення діяльності підприємства в структурі його загальних витрат		абсолютний рівень				
Абсолютний рівень значення		3	3	3	3	3

Згідно проведеного дослідження, рівень політико-правової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» - абсолютний.

Оцінку інноваційної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» здійснимо за даними таблиці 2.9.

Таблиця 2.9

Оцінка інноваційної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
<i>Дані для розрахунку</i>						
Кількість інноваційних видів продукції, що випускаються	<i>Ni.n.</i>	10	11	12	12	15

підприємством						
Загальна кількість видів продукції, що випускається підприємством	$N_{з.п.}$	44	46	48	49	53
Сума витрат на інновації	ΣB_i	23421	26514	28922	12001	15698
Загальна сума витрат на виробництво та реалізацію продукції	ΣB_n	134147	156028	167386	238154	309871
Розрахунок показників						
Коефіцієнт впровадження нових інноваційних видів продукції	$K_{i.n.}$	0,23	0,24	0,25	0,24	0,28
Частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі	$K_{i.nid}$	0,17	0,17	0,17	0,05	0,05
Рівень інноваційної складової безпеки підприємства						
Коефіцієнт впровадження нових інноваційних видів продукції	задовільна безпека					Абсолют на безпека
Частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі	абсолютна безпека					незадовільна безпека
Абсолютний рівень значення		3,5	3,5	3,5	3,5	3,0

Отже, враховуючи проведені розрахунки в таблиці поданої вище, можемо зазначити, що рівень інноваційної безпеки підприємства є достатнім.

Далі наведемо оцінку екологічної складової економічної безпеки Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

Оцінка екологічної складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Дані для розрахунку						
Виручка від реалізації сертифікованої продукції	P_c	110212	151201	172411	211203	306547
Загальна виручка від реалізації продукції	P_3	122107	161479	182374	237400	330923
Розмір екологічних зборів	$B_{ек.з}$	811	922	1003	1204	1419
Загальна сума витрат підприємства	B_3	134147	156028	167386	238154	309871
Витрати на екологію (очисні)	$B_{ек.м}$	12103	12203	12159	12209	12258

спороди, переробка відходів, захист ґрунтів)						
Розрахунок показників						
Коефіцієнт безпечності продукції	$K_{б.п.}$	0,90	0,94	0,95	0,89	0,93
Коефіцієнт забруднення середовища	$K_з$	0,01	0,01	0,01	0,01	0,00
Коефіцієнт захисту середовища	$K_{зах}$	0,09	0,08	0,07	0,05	0,04
Рівень екологічної складової безпеки підприємства						
Коефіцієнт безпечності продукції	Задовільна безпека					
Коефіцієнт забруднення середовища	Задовільна безпека					
Коефіцієнт захисту середовища	Незадовільна безпека					
Абсолютний рівень значення	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7	1,7

Як можемо бачити з таблиці 2.10, за рахунок високого рівня безпечності продукції та рівня забруднення середовища рівень екологічної безпеки є абсолютним, проте коефіцієнт захисту середовища є низьким.

Оцінка силової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» здійснена в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Оцінка силової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
<i>Розрахунок показників</i>						
Частка витрат на охорону підприємства в структурі загальних витрат	$K_{в.ох}$	0,05	0,06	0,06	0,05	0,09
Забезпеченість працівників підприємства службою охорони	$K_{сб}$	0,09	0,10	0,11	0,08	0,10
Рівень силової складової безпеки підприємства						
Частка витрат на охорону підприємства в структурі загальних витрат	низька безпека					
Забезпеченість працівників підприємства службою охорони	середня безпека					
Абсолютний рівень значення	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5	1,5

Можемо стверджувати, що абсолютний рівень силової складової безпеки АТ «ДЗПВ» був стабільний, хоча варто було б збільшити частку витрат на охорону праці товариства та звернути увагу на забезпеченість працівників службою охорони.

За результатами проведеного дослідження наведемо оцінку економічної безпеки підприємства (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Оцінка економічної безпеки АТ «ДЗПВ» у 2021 р.

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Фінансова	5	1	0,20
Інформаційна	3	3	1,00
Інтелектуальна	4	2,2	0,55

Кадрова	4	3,4	0,85
Техніко-технологічна	4	4	1,00
Політико-правова	3	3	1,00
Інноваційна	4	3	0,75
Екологічна	2	1,7	0,85
Силова	3	1,5	0,50

Отже, найбільший рівень економічної безпеки зафіксований щодо інформаційної, техніко-технологічної та політико-правової безпеки, а найнижчий – фінансової безпеки (рис. 2.6).

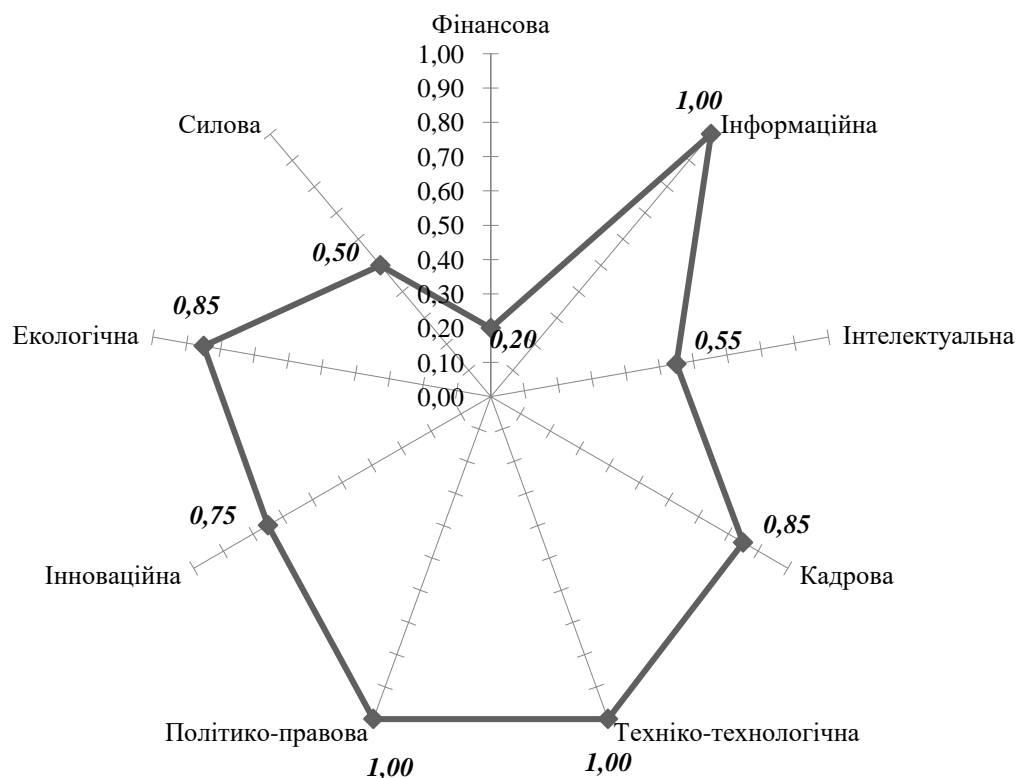

Рис. 2.6. Схема областей економічної безпеки АТ «ДЗПВ» у 2021 р.

Сукупний критерій економічної безпеки АТ «ДЗПВ» у 2021 р. складає:

$$k_{\text{себ}} = \frac{0,20 + 1,00 + 0,55 + 0,85 + 1,00 + 1,00 + 0,75 + 0,85 + 0,50}{9} = 0,74.$$

Отже, рівень економічної безпеки підприємства має рівень, вище за середній, проте фінансова складова має низьке значення при тому, що його вага – найвища. Тому далі варто розробити напрями підвищення рівня економічної безпеки досліджуваного підприємства.

Висновки до другого розділу

За результатами комплексного аналізу рівня економічної безпеки підприємства АТ «Дніпропетровський завод прокатних валків» зазначено, що промислове підприємство здійснює виробництво чавунних та сталевих валків. Згідно проведених розрахунків, загальна величина майна АТ «ДЗПВ» зростала щороку, а найбільшу частку в його структурі у 2017-2020 рр. займали необоротні активи, проте у 2021 р. найбільша частка припадала на оборотні активи завдяки зростанню величини запасів та поточної дебіторської заборгованості. Підприємство здійснює щорічне оновлення та модернізацію основних засобів, адже від їх стану залежить ритмічність та ефективність виробничого процесу. Згідно проведеного дослідження, зазначено, що у 2017-2018 рр. діяльність підприємства була збитковою, проте у 2019-2021 рр. воно отримало чистий прибуток; величина чистого прибутку зменшилась у 2020-2021 рр.; собівартість реалізованої продукції зменшилась лише у 2019 р.

Також зроблено висновок, що забезпечення економічної безпеки АТ «ДЗПВ» передбачає здійснення моніторингу факторів її формування та проблем ризику діяльності. Формування системи управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» ґрунтується на виборі та встановленні прийняттого ризику, тому захист від ризиків полягає не у створенні абсолютно безризикового ведення бізнесу, а в його максимальному зниженні. До підрозділів та співробітників АТ «ДЗПВ», які займаються питаннями управління економічною безпекою, належить головний бухгалтер, керівник відділу кадрів, керівник виробничого відділу. До системи управління та забезпечення економічної безпеки виробничої діяльності АТ «ДЗПВ» належить створення власної системи безпеки.

Доведено, що у 2017-2019 рр. рівень інформаційної безпеки був середнім, у 2020 р. – низьким, проте позитивним є те, що у 2021 рр. він був високим. При цьому інтелектуальна безпека має недостатньо задовільний

стан, техніко-технологічний рівень безпеки підприємства є абсолютним, рівень політико-правової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» - абсолютний, рівень інноваційної безпеки підприємства є достатнім, рівень екологічної безпеки є абсолютним, проте коефіцієнт захисту середовища є низьким. Отже, найбільший рівень економічної безпеки зафіксований щодо інформаційної, техніко-технологічної та політико-правової безпеки, а найнижчий – фінансової безпеки

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Напрями удосконалення процесів контролювання й моніторингу системи економічної безпеки підприємства

Оскільки метою визначення рівня економічної безпеки підприємства є формування стратегії його сталого безпечного розвитку, яка характеризується стабільним рівнем розвитку, АТ «ДЗПВ» має недостатній рівень стратегічної економічної безпеки, тому підприємство має здійснювати своє функціонування за «прийнятою траєкторією розвитку» – у рамках розробленої стратегії. При цьому важливо продовжувати безперервно здійснювати оцінку (моніторинг) стратегічної економічної безпеки підприємства за ключовими детермінантами. Якщо ж з'являться ознаки падіння рівня економічної безпеки, слід змінювати стратегічно перспективи підприємства, під якими розуміється можливість підприємства зберігати та підвищувати рівень економічної безпеки своїх систем за рахунок внутрішніх резервів, тобто забезпечувати перехід від нижчого рівня економічної безпеки до вищого.

Для цього необхідно варіативно застосовувати інструментарій забезпечення економічної безпеки підприємства для коригування стратегії з метою підвищення рівня розвитку низько розвиненого детермінанта або їх сукупності для досягнення стратегічної економічної безпеки високого рівня. Для забезпечення та підтримки заданого рівня економічної безпеки АТ «ДЗПВ» (те, що ми визначаємо як менеджмент економічної безпеки) необхідним є:

- визначення можливих загроз та ймовірність їх здійснення на одному чи кількох напрямках діяльності;
- формування системи дієвого моніторингу бізнес-простору;
- у разі, коли прямі вказівки неможливі, а функціональні – неефективні, вибір специфічного координуючого стилю

управління;

- створення координаційно-аналітичних центрів, які забезпечують стратегічні рішення топ-менеджменту з урахуванням реальної економічної ситуації.

Основними завданнями організації механізму економічної безпеки можуть бути:

- оцінка ситуації, здатної вплинути на досягнення економічних цілей АТ «ДЗПВ»;
- розробка та підтримка захисних механізмів від ризиків реалізації загроз економічній безпеці.

Формування високого рівня економічної безпеки ґрунтується на наступних методологічних установах:

- розвиток у напрямку інноваційного типу, що підвищує ймовірність загроз;
- управління здійснюване не на основі управління економічної безпекою, а в основі процесів, що не забезпечує підтримку стану економічної безпеки;
- в основі менеджменту економічної безпеки лежать процеси та стани, що враховують реальну ситуацію.

Успіх захисту АТ «ДЗПВ» від загроз економічної безпеки залежить від системного підходу до проблеми, що передбачає участь різних служб, раннє попередження небезпеки, контроль ситуації. Доданками системи безпеки має стати: аналіз та оцінка загроз, планування заходів з локалізації загроз, здійснення заходів щодо протидії загрозам. У міру значущості пропонуємо виділити такі напрями постійного моніторингу загроз впливу на рівень економічної безпеки, представлені на рис. 3.1:

- фізична безпека – безпека об'єктів підприємницької діяльності: будівель, споруд, машин, механізмів, товарних запасів, сировини, фінансових ресурсів;
- інформаційна безпека – захист інформаційних мереж, ресурсів,

програмних засобів, а також об'єктів інтелектуальної власності та інших нематеріальних активів, включаючи майнові інтереси учасників підприємницької діяльності;

- юридична безпека – грамотне та коректне оформлення прав, порядку та умов провадження діяльності (статуту, реєстраційних документів, прав власності на майно, патентів, ліцензій, орендних та контрагентських договорів, угод, бухгалтерської документації та ін.);
- кадрова безпека – безпека персоналу (техніка безпеки, особиста безпека підприємця, топ-менеджменту, безпека ділових відносин).

Рис. 3.1. Напрями економічної безпеки АТ «ДЗПВ», що підлягають постійному моніторингу загроз впливу.

При формулюванні критеріїв економічної безпеки АТ «ДЗПВ» необхідно сформулювати концепцію безпеки, основні параметри безпечної роботи, визначити коло заходів, які забезпечують реалізацію концепції. Успішність захисту АТ «ДЗПВ» від загроз економічної безпеки залежить від системного підходу до проблеми, що передбачає участь різних служб для раннього попередження небезпеки, контролю ситуації. Складовими системи безпеки АТ «ДЗПВ» має стати: аналіз та оцінка загроз, планування заходів щодо локалізації загроз, здійснення заходів щодо протидії загрозам.

При формулюванні критеріїв економічної безпеки АТ «ДЗПВ» необхідно сформулювати концепцію безпеки, основні параметри безпечної

роботи, визначити коло заходів, які забезпечують реалізацію концепції. Критерії економічної безпеки конкретизовано у відповідній групі показників. Досить відомі показники, що характеризують результати господарської діяльності, фінансової стійкості та платоспроможності. Тут використовуються стандартні методики, які у процесі аналізу фінансової та господарської діяльності АТ «ДЗПВ», зокрема, - показники оперативного обліку, кадрова, юридична, інформаційна, фізична складові.

До другої групи показників варто віднести показники кадрової статистики, обліку та звітності з праці та заробітної плати персоналу. Наприклад, високий рівень плинності працівників та низька заробітна плата навряд чи свідчать про економічну стабільність АТ «ДЗПВ». Так, рівень плинності, що перевищує 10%, свідчить про існування можливих проблем, що виникли з вини управління АТ «ДЗПВ».

У третій групі показників, що характеризують рівень соціального розвитку АТ «ДЗПВ», виділимо стан соціально-психологічного клімату у колективі. До них належать демографічні показники та професійно-кваліфікаційні параметри персоналу. Таким чином, небезпекою для підприємства може стати не лише пряма загроза, а й невизначеність зовнішнього середовища, яке не дає можливості підприємству вчасно мобілізувати свої сили для різкого негативного «удару» ззовні – або, в протилежному випадку, відкритись при сприятливій події.

Головне завдання керуючого складу АТ «ДЗПВ» полягає в тому, щоб не втратити існуючий рівень економічної безпеки (це обумовлено негативним впливом військової агресії РФ проти України та занепадом національної економіки, скороченням ринків збуту та зменшенням кількості споживачів, тобто зростання рівня економічної безпеки буде можливим після перемоги України в цій війні, отже, основним завданням АТ «ДЗПВ» є підтримка наявного рівня економічної безпеки та його стабілізація), необхідно постійно проводити моніторинг зовнішніх та внутрішніх чинників.

Рівень економічної безпеки підприємства залежить від ефективності

його керівництва та того, наскільки фахівці зможуть уникнути можливих загроз у знищенні шкідливих наслідків окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища. Тому моніторинг загроз для економічної безпеки підприємства є спільною роботою всіх зацікавлених співробітників (відділів) підприємства. Заходи та механізми економічної політики (рис. 3.2.), що розробляються та реалізуються, повинні бути спрямовані на запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам економічній безпеці АТ «ДЗПВ» та передбачати наступні дії:

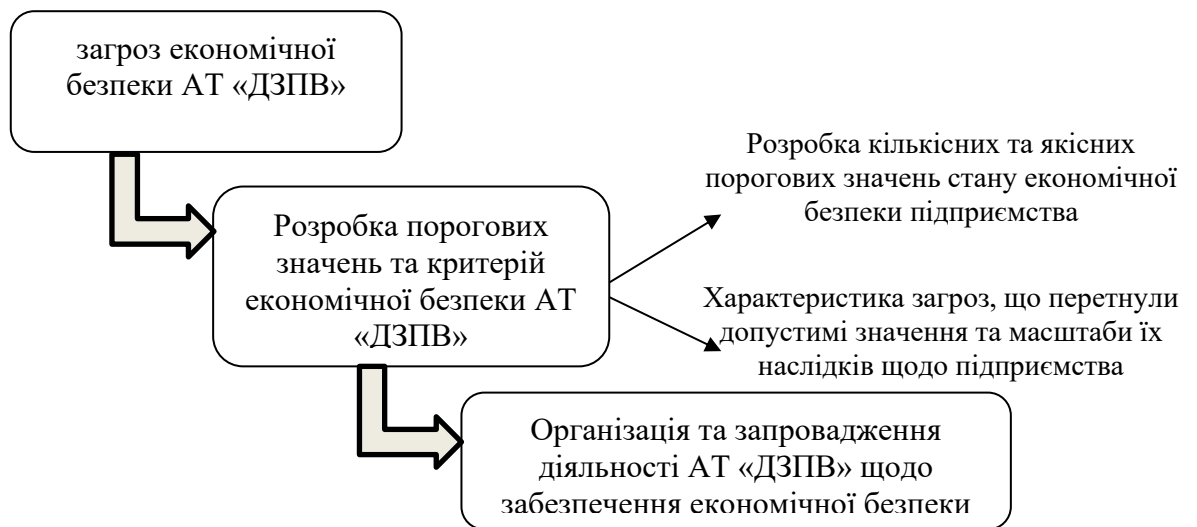

Рис. 3.2. Запропоновані заходи запровадження механізму запобігання внутрішнім і зовнішнім загрозам економічній безпеці АТ «ДЗПВ»

1. Моніторинг факторів, що визначають загрози економічній безпеці АТ «ДЗПВ».

Найважливішими елементами механізму забезпечення економічної безпеки АТ «ДЗПВ» є моніторинг та прогнозування факторів, що визначають загрози економічній безпеці. Моніторинг як оперативна інформаційно-аналітична система спостережень за динамікою показників безпеки економіки має велике значення для сучасного стану економіки за наявності серйозних проблем, викликаних військовою агресією РФ проти України. Це обумовлює зростання вимог до статистики щодо комплексності, глибини та форм охоплення об'єктів статистичного спостереження, якості та оперативності інформації. Об'єктивний і всебічний моніторинг має проводитися з урахуванням аналізу конкретних кількісних значень індикаторів економічної

безпеки. Для здійснення моніторингу факторів, що визначають внутрішні та зовнішні загрози економічним інтересам АТ «ДЗПВ», першочерговим завданням є створення організаційно-інформаційної бази.

2. Розробка критеріїв та параметрів (порогових значень) економічної безпеки АТ «ДЗПВ».

Для реалізації стратегії повинні бути розроблені кількісні та якісні параметри (порогові значення) стану економічної безпеки АТ «ДЗПВ» в умовах військової агресії РФ (тобто критерії варто відкоригувати), вихід за межі яких викликає загрозу економічній безпеці, що характеризують:

- динаміку та структуру виробництва та реалізації продукції;
- показники обсягів та темпів виробництва;
- обсяги та динаміка продажів, виручки та чистого прибутку;
- стан ресурсного, виробничого та науково-технічного потенціалу АТ «ДЗПВ»;
- здатність господарського механізму адаптуватися до мінливих внутрішніх та зовнішніх факторів (темпи інфляції, дефіцит державного бюджету, вплив зовнішньоекономічних факторів, нестабільність національної валюти, заборгованість тощо);
- стан фінансово-бюджетної та кредитної систем;
- якість життя населення (валовий внутрішній продукт на душу населення), рівень безробіття та диференціації доходів, забезпеченість основних груп населення матеріальними благами та послугами, стан довкілля тощо.

Кількісні параметри мають бути розроблені як для АТ «ДЗПВ» загалом, так і для кожного структурного підрозділу. При цьому склад критеріїв та показників економічної безпеки має кореспондувати з відповідним складом критеріїв та параметрів у частині, що стосується економіки та національних інтересів України та її промислового сектору загалом.

3. Діяльність АТ «ДЗПВ» щодо забезпечення економічної безпеки.

Діяльність щодо забезпечення економічної безпеки має здійснюватися

за такими основними напрямками:

- виявлення випадків, коли фактичні або прогнозовані параметри економічного розвитку відхиляються від порогових значень економічної безпеки, та розробка комплексних державних заходів щодо виходу АТ «ДЗПВ» із зони небезпеки. Заходи та механізми, що забезпечують економічну безпеку АТ «ДЗПВ», повинні розроблятися одночасно з прогнозами його соціально-економічного розвитку;
- організація роботи з метою реалізації комплексу заходів щодо подолання або недопущення виникнення загроз економічній безпеці АТ «ДЗПВ». У ході цієї роботи керівництво підприємства повинне планувати свій бюджет з точки зору забезпечення економічної безпеки;
- внутрішня експертиза прийнятих рішень з фінансових та господарських питань з позиції економічної безпеки АТ «ДЗПВ». Законодавчі та інші нормативні правові акти за її підготовки обов'язково повинні проходити експертизу щодо економічної безпеки. Система контролю має враховувати правничий та відповідальність власника. Розробка системи економічної безпеки АТ «ДЗПВ» є необхідним елементом підтримки рентабельності діяльності.

Оскільки після того, як у 2022 році у АТ «ДЗПВ» виникли перші випадки стрімкого зниження рівня економічної безпеки внаслідок військової агресії РФ проти України, що спричинило значну інфляцію, скорочення ринків збуту, зростання витрат, проблеми в енергетичній сфері тощо, виторг від реалізації продукції зменшився у 2022 р. попередньо на 35%, що суттєво вплинуло на фінансові показники діяльності підприємства. Оскільки спрогнозувати настання війни в країні було неможливо передбачити, керівництво компанії зіштовхнулось з проблемою невідповідності розробленої стратегії економічної безпеки сучасним умовам.

Для нівелювання наявних проблем служба економічної безпеки АТ «ДЗПВ», яка складається з працівників різних структурних підрозділів, розробила напрями їх подолання, проте кожний етап війни приносить нові проблеми: від скорочення ринку збуту до проблем в енергетичній інфраструктурі. Для розроблення напрямів подолання наявних проблем першочергово варто змінити методику оцінки ймовірних ризиків економічній безпеці АТ «ДЗПВ».

3.2. Впровадження комплексної оцінки рівня економічної безпеки підприємства

Враховуючи специфіку функціональних блоків стратегії економічної безпеки АТ «ДЗПВ», а також розглядаючи останню як частину загальної стратегії підприємства, нами було здійснено адаптацію існуючої на підприємстві методології системи збалансованих показників підприємства для побудови системи показників оцінки економічної безпеки підприємства. Вибір даної методології пов'язаний з наступним:

- подоланням проблеми оцінки діяльності підприємства лише за фінансовими показниками;
- необхідністю ув'язати стратегічний та операційний рівні управління, ретроспективу функціонування підприємства та майбутні прогностичні результати, інтереси власників та внутрішні аспекти діяльності підприємства з інтересами зацікавлених сторін, зовнішніми аспектами діяльності підприємства.

Отже, система показників економічної безпеки АТ «ДЗПВ» може бути представлена у чотирьох контекстах:

- стійкість бізнес-процесів;
- стійкість ринкової позиції;
- ефективність прийнятих рішень у фінансовій сфері;

- ефективність дій персоналу під час реалізації господарських операцій.

Конкретне наповнення показників у кожному контексті визначається специфікою сфери діяльності підприємства. Суб'єктами попиту на ринку виступають державні замовники, а також комерційні промислові підприємства. Особливістю ринку прокатних валків є різноманітний характер учасників та безліч моделей надання послуг. Моделі надання послуг на ринку опосередковані формами взаємодії суб'єктів. Найбільш поширеними формами залишаються підрядна та господарська.

Взаємозв'язок функціональних блоків стратегії економічної безпеки АТ «ДЗПВ» представлено на рис. 3.2.

Закупівля продукції замовниками здійснюється в рамках конкурентних процедур, проведення тендерів. Ціна на продукцію підприємства розраховується індивідуально на основі кошторисної документації відповідно до обсягів робіт, методів технології виробництва, а також одиничних розцінок на окремі види робіт. Важливою особливістю розвитку ринку є система ціноутворення та структура витрат. У основі методики лежить використання нормативного методу, тобто розрахунок вартості робіт здійснюється з урахуванням розробки проектної документації базисно-індексним методом.

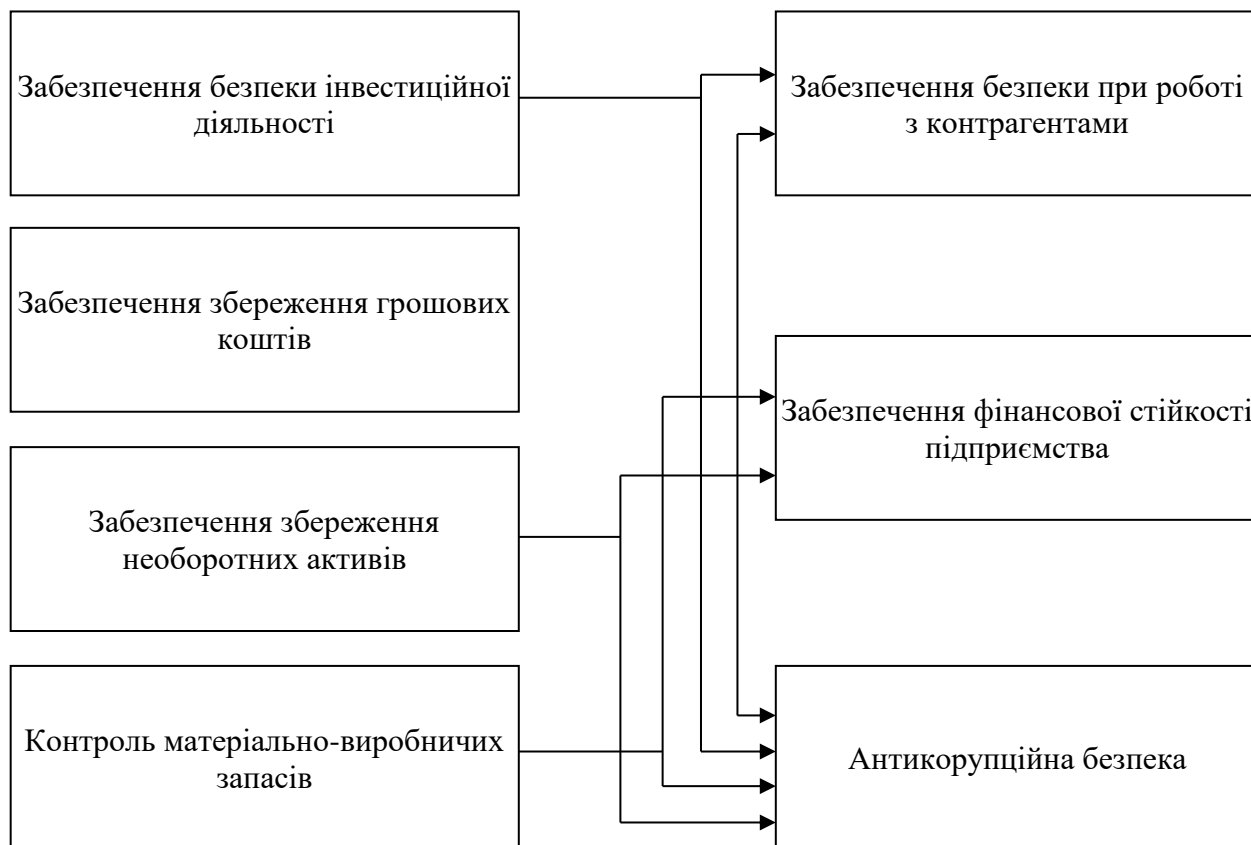

Рис. 3.2. Взаємозв'язок функціональних блоків стратегії економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Загалом варто відзначити, що металургійна галузь є ресурсоємною. У складі вартості продукції частка матеріалів, що купуються, досягає 70%. Специфіка діяльності підприємств даного ринку також визначається високою плинністю кадрів та проблемою збереження товарно-матеріальних цінностей. Аналіз ринку металургійної продукції дозволяє визначити найбільш суттєві загрози економічній безпеці для АТ «ДЗПВ», які полягають у:

- спаді виробництва та втраті ринків збуту;
- скороченні інвестицій у металургійну індустрію;
- збитках внаслідок втрати частини ринків збуту через військову агресію РФ;
- зростанні заборгованості клієнтів та самого підприємства;
- загрозі втрати фінансових коштів.

Діагностовані загрози визначили набір показників у системі економічної безпеки АТ «ДЗПВ»:

1. Ефективність прийнятих рішень у фінансовій сфері.

Основним показником для оцінки рівня економічної безпеки в даному випадку є рентабельність, оскільки відображає результативність діяльності підприємства у сфері металургійного виробництва.

2. Стійкість ринкової позиції.

Сфера металургійного виробництва характеризується специфікою взаємозв'язків, що вибудовуються, і є прикладом ринку B2B. Оцінка рівня економічної безпеки провадиться через призму сегмента ринку, на якому існує підприємство. Типовими характеристиками є величина темпів зростання металургійного ринку України і відносна частка АТ «ДЗПВ» на ринку.

3. Стійкість бізнес-процесів.

У рамках цієї складової оцінки рівня економічної безпеки підприємства дається висновок про внутрішню стійкість функціонування. В якості показників ми рекомендуємо використовувати абсолютні якісні та кількісні показники. Усі показники мають бути зіставлені між собою методом попарного порівняння Т. Сааті

4. Ефективність дій персоналу під час реалізації господарських операцій.

Стан економічної безпеки АТ «ДЗПВ» у цьому контексті означає мінімізацію кількості випадків конфліктів, що виникають в колективі – як у зв'язку зі звільненням, так і в зв'язку зі скоєнням правопорушень. Джерелом економічних загроз підприємства як сам персонал з погляду недобросовісної поведінки (крадіжки, приховування інформації, усвідомлення вигод у рамках конфлікту інтересів тощо), так і політика розвитку та підтримки персоналу з погляду наслідків (висока плинність кадрів, страйки і т.д.). Для кожного показника мають бути запроваджені граничні значення (рис. 3.3)

наслідків (висока плинність кадрів, страйки і т.д.). Для кожного показника мають бути запроваджені граничні значення (рис. 3.3)

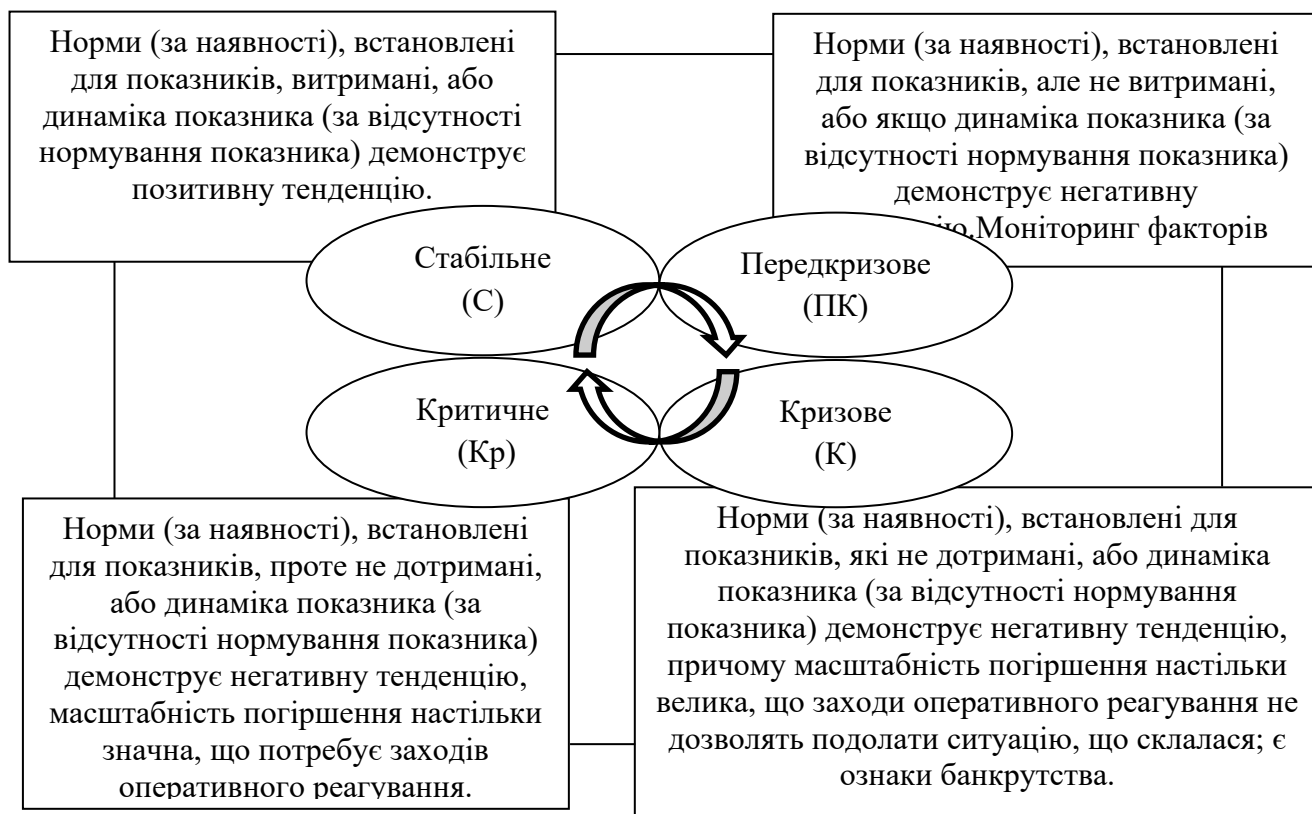

Рис. 3.3. Запропоновані граничні значення показників економічної безпеки Акціонерного товариства «ДЗПВ»

Далі на основі практики фінансового аналізу, що склалася, ми пропонуємо наступну модель порогових значень показників економічної безпеки АТ «ДЗПВ» (табл. 3.1).

Запропонована система показників, як методично універсальна, враховує специфіку галузі металургійного виробництва, а також визначено найбільш значущі ризики та загрози стійкому функціонуванню підприємства. На нашу думку, в основі оцінки рівня економічної безпеки АТ «ДЗПВ» за допомогою представленої системи показників має бути належним чином організований внутрішній контроль за фактами господарської діяльності підприємства та умовами функціонування на ринку.

Таблиця 3.1

Визначені порогові значення показників економічної безпеки для АТ «ДЗПВ»

Показники	Порогові значення			
	С	ПК	К	Кр
Рентабельність продажів, %	>4	4-2,5	2,5-1	<1
Рентабельність капіталу, %	>4	4-2,5	2,5-1	<1
Рентабельність витрат, %	>4	4-2,5	2,5-1	<1
Рентабельність інвестицій з точки зору власників (акціонерів) підприємства, %	>4	4-2,5	2,5-1	<1
Валова рентабельність, %	>4	4-2,5	2,5-1	<1
Частка дебіторської заборгованості в активах, %	Менше 5%	5-20%	20-50%	Більше 50%
Коефіцієнт фінансової залежності, %	Менше 50%	50-75%	75-90%	Більше 90%
Темпи зростання ринку, %	>110	110-100	100-90	<90
Відносна частка ринку, %	>110	110-100	100-90	<90
Наявність та результативність цивільно-правових справ за участі підприємства в якості відповідача	Ні	На суму до 2,5 млн. грн.	На суму 5-2,5 млн. грн.	На суму більше 5 млн. грн.
Виконавче провадження по відношенню до підприємства	Ні	Більше 500 тис. грн.	Більше 2,5 млн. грн.	Більше 5 млн. грн.
Виявлені порушення	Ні	Так	Так	Так
Тривалість існування на ринку, років	>6 років	6-3 років	3-1 років	менше 1 року
Участь в системі державних закупівель	Так	Скорочення обсягів	Ні	Ні, недостатня репутація
Юридичний зв'язок з іншими підприємствами	Так	Ні	Ні	Ні
Наявність філійної мережі	Так	Ні	Ні	Ні
Зміни у ЄДРПОУ	Ні	Не більше 3 разів	Більше 3 разів	Щорічно
Показник попередженої шкоди, %	<1	2,5-1	4-2,5	>4
Показник розміру шкоди	<1	1-2,5	2,5-5	>5
Показник збереження кадрового складу, %	<1	5-1	10-5	>10

На основі оцінки рівня економічної безпеки АТ «ДЗПВ» нами визначено наступні рекомендації:

1. Підвищення ефективності виробничих процесів за рахунок оптимізації витрат, підвищення валового та операційного прибутку.
2. Удосконалення системи управління витратами, що призведе до оптимізації собівартості та збільшення кількості контрактів.
3. Введення жорсткого контролю за дебіторською заборгованістю, оптимізація запасів.
4. Підвищення стандартів безпеки під час здійснення основних робіт.

5. Організація системного контролю умов праці під час проведення робіт, розробка заходів оперативного реагування.

6. Розширення практики навчання та оцінки знань персоналу в частині охорони праці та безпеки під час проведення робіт.

7. Зміна підходу до планування завантаження потужностей з урахуванням прогнозу ринку та сезонності, що дозволить оптимізувати ресурсоемність підприємства.

8. Впровадження системи контролю над порушеннями фінансової дисципліни з боку матеріально відповідальних осіб.

Цільові значення системи економічної безпеки підприємства як виду функціональної стратегії повинні демонструвати можливість досягнення поставленої мети або завдань керівництвом. При моделюванні цільового стану ми спиралися на дані конкурента, який демонструє бажану АТ «ДЗПВ» позицію на ринку з погляду кількісних і динамічних показників. Змістовно система цільових орієнтирів для АТ «ДЗПВ» може бути наступна (рис. 3.4).

Рис. 3.4. Рекомендовані цільові орієнтири та стратегічні завдання АТ «ДЗПВ» щодо забезпечення достатнього рівня економічної безпеки в сучасних умовах

Новизна авторського підходу полягає у:

- поєднанні кількісних та якісних, абсолютних та відносних показників для вимірювання рівня економічної безпеки підприємства;
- поєднанні монетарних та немонетарних показників оцінки стійкості

підприємства з погляду економічної безпеки;

– вбудовуванні системи економічної безпеки підприємства у загальну стратегію підприємства у вигляді системи збалансованих показників.

Запропонована система показників надає можливість керівництву АТ «ДЗПВ» пов'язати стратегію підприємства з набором показників, індивідуально розроблених для різних рівнів управління та пов'язаних між собою. Варто зазначити, що представлена система показників економічної безпеки підприємства враховує внутрішні джерела ризиків та відповідні їм загрози, що обґрунтовано специфічністю та інтерспецифічністю факторів внутрішнього середовища підприємства. Неспецифічні чинники довкілля далекого оточення також впливають на розвиток підприємства, але з некерованого, а контрольованого характеру комплекс заходів у сфері економічної безпеки може бути зведений до моніторингу джерел ризиків довкілля у вигляді статистичних показників.

Щодо фінансових, кадрових, технологічних та інвестиційних ризиків, керівництво АТ «ДЗПВ» має вживати превентивних заходів, у тому числі на основі регулярної оцінки розробляти управлінські заходи та будувати прогнози рівня економічної безпеки. Даний підхід якісно відрізняється від традиційних підходів, побудованих на аналізі неспроможності та ризику банкрутства, розширюючи та збагачуючи практику дослідження питань ринкового позиціонування підприємства та немонетарних умов господарської діяльності.

3.3. Організаційно-економічне забезпечення впровадження рекомендованих заходів

З метою удосконалення організаційно-економічного забезпечення впровадження запропонованих заходів в діяльності АТ «ДЗПВ» варто розглянути переваги та недоліки створення окремого відділу управління економічною безпекою (УЕБ) АТ «ДЗПВ». Перевагами будуть:

- ефективно визначення загроз та проведення заходів боротьби з ними;
- зростання рентабельності діяльності підприємства;
- розстановка пріоритетів щодо об'єктів захисту.

Недоліки:

- витрати на створення та утримання відділу УЕБ;
- ризики неефективної взаємодії з іншими відділами.

За результатами проведеного аналізу, АТ «ДЗПВ» доцільно створити відділ УЕБ. Керівник має підписати письмовий наказ про формування (розробку) відділу УЕБ. Розробка системи УЕБ передбачає:

- визначення функціональних зон та функцій підсистем;
- визначення складу забезпечувальних підсистем;
- формування відповідального за УЕБ підрозділу або керівника;
- формування показників, що характеризують показники економічної безпеки АТ «ДЗПВ»;
- формування наказу з розроблених методологій.

Управління економічною безпекою вимагає підготовки, спеціальних інструментальних засобів, пристроїв, щоб у результаті трансформуватися в ефективний механізм. Послідовність розробки системи УЕБ АТ «ДЗПВ» наступна:

1. Механізм забезпечення безпеки:

- визначення об'єктів безпеки та об'єктів захисту підприємства;
- формулювання політики та стратегії безпеки;
- принципи забезпечення безпеки;
- мета забезпечення безпеки;
- завдання забезпечення безпеки;
- критерії та показники безпеки підприємства.

2. Заходи щодо реалізації заходів безпеки наступні:

- формування підсистем загальної системи безпеки підприємства;
- визначення суб'єктів безпеки підприємства та їх ролі;

- контроль та оцінка процесу реалізації концепції.

В якості об'єктів економічної безпеки АТ «ДЗПВ» виділимо наступні:

– внутрішня інформація про розвиток компанії та технологій виробництва;

- фінансові ресурси компанії;
- персонал;
- матеріальні ресурси та майно;
- інформаційна система АТ «ДЗПВ».

Доцільно розглянути принципи створення УЕБ АТ «ДЗПВ»:

– принцип мінімальних витрат на діяльність УЕБ за умови отримання бажаних результатів;

- принцип відповідності;
- принцип законності;
- принцип взаємозв'язку елементів системи;
- принцип планування.

Основною метою УЕБ АТ «ДЗПВ» має стати запобігання загрозам та їх ліквідація за допомогою ефективних заходів та інструментів. В рамках цієї мети можна виділити такі завдання:

– виявлення існуючих загроз та прогнозування потенційних небезпек;

– розгляд способів аналізу та ліквідації загроз;

– формування необхідних ресурсів для вирішення проблем економічної безпеки;

– співпраця з державними органами;

– зниження рівня травмонебезпечності виробництва;

– раціональна організація безпеки персоналу підприємства, його ресурсів, а також комерційних інтересів;

– розробка та реалізація заходів щодо захисту фінансових та інших операцій;

- збір, обробка, зберігання та аналіз офіційної та конфіденційної

інформації про партнерів;

- організація та проведення заходів щодо безпеки персоналу;
- проведення робіт із захисту інформації;
- впровадження нормативних актів з організації охорони приміщень;
- проведення технічної політики;
- контроль, виконання вимог підрозділами;
- проведення інструктажу та навчання працівників різним аспектам

економічної безпеки.

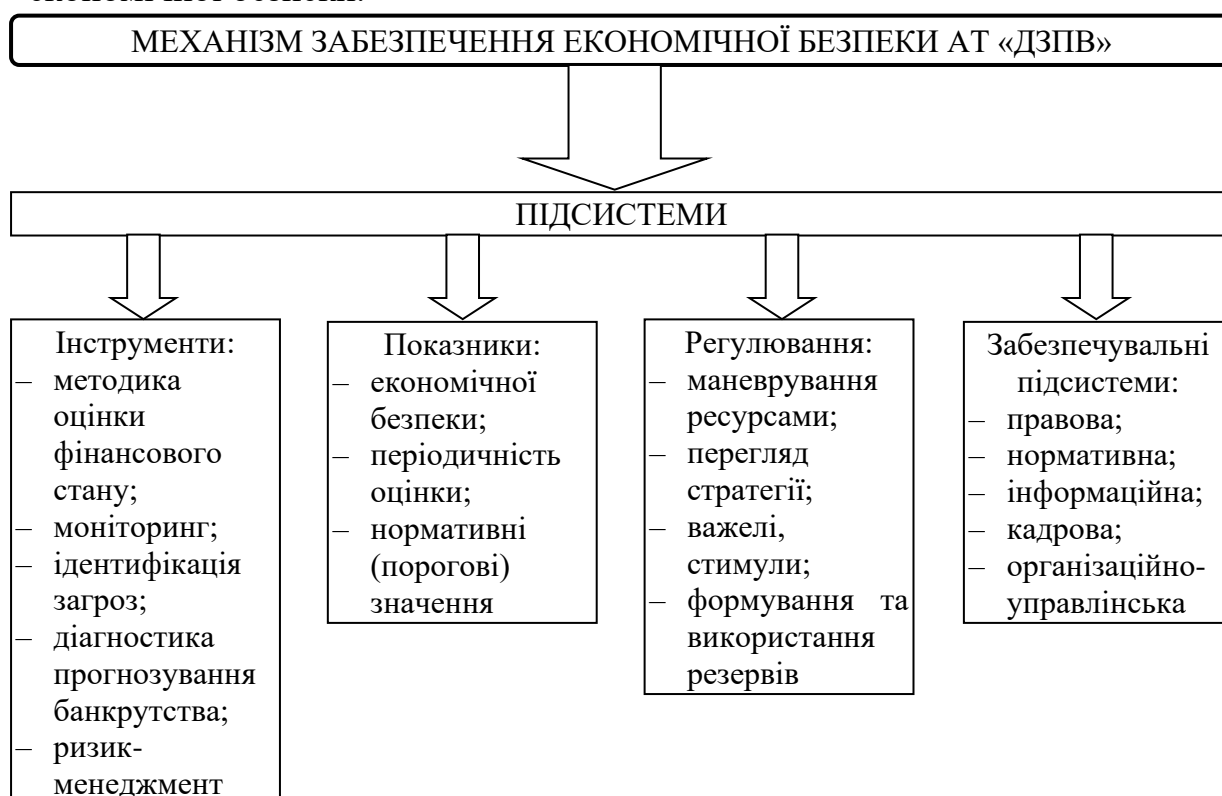

Рис. 3.4. Сформовані підсистеми відділу управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ»

Також необхідно сформувати допустимі межі значень даних показників, при досягненні яких необхідно вживати кардинальних заходів у сфері забезпечення безпеки АТ «ДЗПВ». У рамках формування підсистем можна виділити наступні підсистеми для забезпечення УЕБ АТ «ДЗПВ» (рис. 3.4).

Доцільно розглянути критерії та показники безпеки підприємства. Можна виділити такі показники безпеки АТ «ДЗПВ»:

- чистий прибуток;
- рентабельність капіталу та виробництва;

- поточна ліквідність;
- рівень позикових коштів;
- фондоддача;
- плинність кадрів у %.

Основні функції співробітників відділу управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» такі:

- організація та здійснення заходів щодо захисту інформації фінансової, кадрової та інших аспектів діяльності;
- перевірка відомостей, а також даних про спроби шантажу, провокацій та інших непристойних акцій щодо персоналу, які мають на меті отримання конфіденційної інформації про діяльність АТ «ДЗПВ»;
- взаємодія з правоохоронними органами, проведення заходів щодо виявлення та попередження різноманітних фінансових зловживань;
- організація збору, накопичення, аналізу та автоматизованого обліку інформації з питань безпеки;
- проведення перевірок у підрозділах та надання їм практичної допомоги з питань безпеки їх діяльності;
- взаємодія з іншими підрозділами при здійсненні ними діяльності, пов'язаної з іноземними фахівцями;
- впровадження положення про комерційну таємницю;
- навчання працівників практичним навичкам щодо забезпечення економічної, інформаційної та фізичної безпеки;
- надання сприяння відділу кадрів по роботі з персоналом у питаннях підбору, розстановки пересування та навчання персоналу;
- збір, обробка, зберігання, аналіз інформації про клієнтів з метою запобігання угодам з несумлінними партнерами;
- виконання доручень керівництва, що входять до компетенції служби.

У рамках контролю реалізації заходів визначається період, наприклад, один місяць, по закінченню якого повинне бути проведене зіставлення

поточних та планових показників. Також зіставляються заплановані та фактичні показники діяльності відділу УЕБ за результатами річної діяльності.

Також для АТ «ДЗПВ» необхідна досвідчена експлуатація системи:

- забезпечення зворотного зв'язку;
- обробка вхідної інформації про діяльність АТ «ДЗПВ»;
- розуміння необхідності термінів продовження дослідної експлуатації;
- налагодження зв'язків відділу УЕБ з іншими відділами компанії.

У рамках взаємодії з іншими відділами відділ УЕБ зможе:

- отримувати необхідну інформацію від інших підрозділів, надавати роз'яснення щодо правильного застосування відомчих актів з питань компетенції служби;

- перевіряти дотримання економічної безпеки в підрозділах;
- вимагати від персоналу подання письмових пояснень за фактами порушення економічної безпеки.

У рамках промислової експлуатації системи повинні проводитись такі заходи:

- відстеження вхідних параметрів (системи, посадові інструкції щодо проведення робіт);
- коригування системи роботи УЕБ у разі зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

Процедура оцінки ефективності системи УЕБ потребує відповідної наявності методів, інструментів та технічної бази. У процесі функціонування системи УЕБ виникають загрози, які потрібно своєчасно виявити та протидіяти їм.

Відділ УЕБ АТ «ДЗПВ» повинен формувати наступні документи для управління економічною безпекою:

- 1) накази або розпорядження щодо створення АТ «ДЗПВ»;
- 2) регламент роботи та функції АТ «ДЗПВ»;
- 3) вимоги щодо відповідальності за виконання роботи;
- 4) інструкція з дій структурного підрозділу чи груп виконавців за умов

пожежі, повені тощо.

Отже, в результаті цього в системі управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» налагодиться схема потоків даних, регламентованих за складом і за способом їх надання, що використовуються для визначення рівня економічної безпеки.

Висновки до третього розділу

З метою удосконалення організації системи економічної безпеки АТ «Дніпропетровський завод прокатних валків» зроблено висновок, що підприємство має здійснювати своє функціонування за «прийнятою траєкторією розвитку» – у рамках розробленої стратегії. Для цього необхідно варіативно застосовувати інструментарій забезпечення економічної безпеки підприємства для коригування стратегії з метою підвищення рівня розвитку низько розвиненого детермінанта або їх сукупності для досягнення стратегічної економічної безпеки високого рівня. При формулюванні критеріїв економічної безпеки АТ «ДЗПВ» необхідно сформулювати концепцію безпеки, основні параметри безпечної роботи, визначити коло заходів, які забезпечують реалізацію концепції. При цьому склад критеріїв та показників економічної безпеки має кореспондувати з відповідним складом критеріїв та параметрів у частині, що стосується економіки та національних інтересів України та її промислового сектору загалом.

На нашу думку, система показників економічної безпеки АТ «ДЗПВ» може бути представлена у чотирьох контекстах: стійкість бізнес-процесів; стійкість ринкової позиції; ефективність прийнятих рішень у фінансовій сфері; ефективність дій персоналу під час реалізації господарських операцій. Цільові значення системи економічної безпеки підприємства як виду функціональної стратегії повинні демонструвати можливість досягнення поставленої мети або завдань керівництвом. На нашу думку, в основі оцінки рівня економічної

безпеки АТ «ДЗПВ» за допомогою представленої системи показників має бути належним чином організований внутрішній контроль за фактами господарської діяльності підприємства та умовами функціонування на ринку.

Доведено, що АТ «ДЗПВ» варто розглянути переваги та недоліки створення окремого відділу управління економічною безпекою (УЕБ) АТ «ДЗПВ». Управління економічною безпекою вимагає підготовки, спеціальних інструментальних засобів, пристроїв, щоб у результаті трансформуватися в ефективний механізм. Також необхідно сформулювати допустимі межі значень даних показників, при досягненні яких необхідно вживати кардинальних заходів у сфері забезпечення безпеки АТ «ДЗПВ».

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного дослідження зроблено висновок, що економічна безпека підприємства розглядається як гіпотетична відсутність небезпеки й можливості появи будь-яких загроз його функціонуванню, а також як його реальна захищеність від небезпеки, тобто здатність зберігати власну самостійність й реалізовувати свої інтереси, незважаючи на наявність несприятливих факторів. Фактори економічної безпеки підприємства – це комплекс навколишніх умов, які здійснюють вплив на параметри безпеки. Рівень економічної безпеки підприємства залежить від того, як ефективно його керівництво здатне запобігти появі внутрішніх й зовнішніх загроз та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього й внутрішнього середовища.

Зазначено, що незважаючи на загальні риси, система економічної безпеки кожного підприємства є індивідуальною. Функціональні складові економічної безпеки підприємства – це сукупність основних її напрямків, які значно відрізняються один від одного за своїм змістом. Результати аналізу й оцінки функціональних складових економічної безпеки повинні бути покладені у основу розробки комплексу заходів, спрямованих на протидію загрозам і підвищення рівня економічної безпеки підприємства та, відповідно, розширення його адаптаційних можливостей до змін умов господарської діяльності, створення умов стабільного функціонування й розвитку. Реалізація напрямків забезпечення економічної безпеки підприємства створює умови не лише для стабільності його функціонування, але і підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності, а також сприяє підвищенню економічного потенціалу галузей економіки країни загалом.

Зроблено висновок, що ефективна структура механізму забезпечення економічної безпеки підприємства включає декілька блоків, результативна взаємодія яких дозволяє забезпечувати підприємству достатній прибуток, що отримується за умови дотримання інтересів підприємства. Оцінка економічної

безпеки потрібна головним чином для керівника з метою своєчасного реагування на мінливі умови й покращання становища підприємства, тому другий підхід може використовуватися для формування показників, відповідних мінімально необхідним умовам, тому що загалом він не відповідає цільовим установкам дослідження. На нашу думку, запропоновані методи оцінки рівня економічної безпеки підприємства далекі від працюючих алгоритмів, інформаційних технологій економічної безпеки й методик.

Згідно проведеного дослідження, Акціонерного товариства «Дніпропетровський завод прокатних валків» (далі АТ «ДЗПВ») - промислове підприємство, яке здійснює виробництво чавунних та сталевих валків. Згідно проведених розрахунків, загальна величина майна АТ «ДЗПВ» зростала щороку, а найбільшу частку в його структурі у 2017-2020 рр. займали необоротні активи, проте у 2021 р. найбільша частка припадала на оборотні активи завдяки зростанню величини запасів та поточної дебіторської заборгованості. Підприємство здійснює щорічне оновлення та модернізацію основних засобів, адже від їх стану залежить ритмічність та ефективність виробничого процесу. Згідно отриманих результатів зроблено висновок про покращання фінансового стану підприємства у 2021 р.

Зазначено, що АТ «ДЗПВ» найчастіше використовує готові й індивідуальні аналітичні системи. Оперативне реагування керівництва на погіршення фінансово-економічного становища підприємства здійснюється з використанням оціночних показників рівня економічної безпеки на певну дату та аналізу його динаміки, що є обґрунтуванням відповідних управлінських рішень, які розробляються та приймаються. До підрозділів та співробітників АТ «ДЗПВ», які займаються питаннями управління економічною безпекою, належить головний бухгалтер, керівник відділу кадрів, керівник виробничого відділу. До системи управління та забезпечення економічної безпеки виробничої діяльності АТ «ДЗПВ» належить створення власної системи безпеки.

Згідно проведених розрахунків, рівень фінансової безпеки є кризовим,

адже АТ «ДЗПВ» неспроможне забезпечити фінансування своєї діяльності ні власними, ні позиченими коштами. Також зазначено, що інтелектуальна безпека має недостатньо задовільний стан, техніко-технологічний рівень безпеки підприємства є абсолютним, рівень політико-правової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ» - абсолютний, рівень інноваційної безпеки підприємства є достатнім, за рахунок високого рівня безпечності продукції та рівня забруднення середовища рівень екологічної безпеки є абсолютним, проте коефіцієнт захисту середовища є низьким. Найбільший рівень економічної безпеки зафіксований щодо інформаційної, техніко-технологічної та політико-правової безпеки, а найнижчий – фінансової безпеки.

Зроблено висновок, що АТ «ДЗПВ» необхідно варіативно застосовувати інструментарій забезпечення економічної безпеки підприємства для коригування стратегії з метою підвищення рівня розвитку низько розвинутого детермінанта або їх сукупності для досягнення стратегічної економічної безпеки високого рівня. При формулюванні критеріїв економічної безпеки АТ «ДЗПВ» необхідно сформулювати концепцію безпеки, основні параметри безпечної роботи, визначити коло заходів, які забезпечують реалізацію концепції. Головне завдання керуючого складу АТ «ДЗПВ» полягає в тому, щоб не втратити існуючий рівень економічної безпеки (це обумовлено негативним впливом військової агресії РФ проти України та занепадом національної економіки, скороченням ринків збуту та зменшенням кількості споживачів, тобто зростання рівня економічної безпеки буде можливим після перемоги України в цій війні, отже, основним завданням АТ «ДЗПВ» є підтримка наявного рівня економічної безпеки та його стабілізація), необхідно постійно проводити моніторинг зовнішніх та внутрішніх чинників.

На нашу думку, металургійна галузь є ресурсоемною. У складі вартості продукції частка матеріалів, що купуються, досягає 70%. Специфіка діяльності підприємств даного ринку також визначається високою плинністю кадрів та проблемою збереження товарно-матеріальних цінностей. Джерелом економічних загроз для підприємства є як сам персонал з погляду

недобросовісної поведінки (крадіжки, приховування інформації, усвідомлене отримання вигод у рамках конфлікту інтересів тощо), так і політика розвитку та підтримки персоналу з погляду наслідків (висока плинність кадрів, страйки і т.д.). Цільові значення системи економічної безпеки підприємства як виду функціональної стратегії повинні демонструвати можливість досягнення поставленої мети або завдань керівництвом.

Доведено, що управління економічною безпекою вимагає підготовки, спеціальних інструментальних засобів, пристроїв, щоб у результаті трансформуватися в ефективний механізм. Основною метою УЕБ АТ «ДЗПВ» має стати запобігання загрозам та їх ліквідація за допомогою ефективних заходів та інструментів. Відділ УЕБ АТ «ДЗПВ» повинен формувати наступні документи для управління економічною безпекою: накази або розпорядження щодо створення АТ «ДЗПВ»; регламент роботи та функції АТ «ДЗПВ»; вимоги щодо відповідальності за виконання роботи; інструкція з дій структурного підрозділу чи груп виконавців за умов пожежі, повені тощо. В результаті цього в системі управління економічною безпекою АТ «ДЗПВ» налагодиться схема потоків даних, регламентованих за складом і за способом їх надання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Архипенко Т.А., Іванова М.І. Систематизація визначень поняття «економічна безпека підприємства». Нобелівський вісник. 2021. № 1 (14). С.6-14.
2. Бабіна Н.О., Зачосова Н.В. Економіко-фінансова безпека підприємств України як елемент фінансової безпеки держави в контексті інтеграційних процесів. Управлінський аспект забезпечення фінансової безпеки України: колективна монографія. Черкаси: Видавець Ю.А. Чабаненко, 2018. С. 185-206.
3. Васильців Т.Г., Ярошко О.Р. Фінансова безпека підприємства: місце в системі економічної безпеки та пріоритети посилення на посткризовому етапі розвитку економіки. Науковий вісник ЛТЕУ України. 2018. Вип. 21.2. С.132-136.
4. Гаркуша В.О., Єршова Н.Ю. Систематизація наукових поглядів щодо сутності поняття «економічна безпека підприємства». Економіка та суспільство. 2021. Вип. 28. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-28-34>.
5. Гвініашвілі Т.З., Халецька В.В. Розроблення системи забезпечення економічної безпеки підприємства в умовах мінливого середовища. Причорноморські економічні студії. 2021. Вип. 64. С.52-57.
6. Гринько Т.В., Гвініашвілі Т.З. Механізм функціонування суб'єктів підприємництва в контексті економічної безпеки країни. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. 3(15). С. 58-64.
7. Данілова Е.І. Концепція системного підходу до управління економічною безпекою підприємства: монографія. Вінниця: Європейська наукова платформа, 2020. 342 с.
8. Дідик А.М., Кузьмін О.Є., Ортинський В.Л., Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Ілляшенко О.В. Економічна безпека підприємства: підручник. НУ «Львівська політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери

України», 2019. 624 с.

9. Дніпропетровський завод прокатних валків. You Control. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/00187375/.

10. Дніпропетровський завод прокатних валків. Офіційний сайт. URL: <https://www.dzpv.dp.ua/>.

11. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка. 2014. Вип. 3 (44). С.37-42.

12. Заверуха Д.А., Копитко М.І. Характеристика основних елементів сутності економічної безпеки. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. №1 (65). С.19-24.

13. Зайченко К.С., Діма Н.І. Економічна безпека підприємства: сутність та роль. Ефективна економіка. 2021. № 5. URL: https://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2021/92.pdf&cd=2&hl=uk&ct=clnk&gl=ua&client=firefox-b-d.

14. Захаров О.І. Теоретичні основи забезпечення економічної безпеки підприємств. Вчені записки університету «КРОК». 2012. № 32. С.80-86.

15. Ілляшенко О.В. Механізм системи економічної безпеки підприємства: монографія. Харків: Мачулін, 2016. 503 с.

16. Каменська Т.О., Редько О.Ю. Внутрішній контроль і аудит в управлінні: практичний посібник. Київ: Інформ.-аналіт. агентство. 2015. 375 с.

17. Кантор Н.Ю. Забезпечення економічної безпеки, як основна функція української держави. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2018. № 6. Том 2. С.64-67.

18. Копитко М.І. Економічна безпека підприємств з виробництва транспортних. Львів : Ліга-Прес, 2015. 556 с.

19. Кравчик Ю., Каткова Т. Структурно-функціональна характеристика економічної безпеки промислового підприємства. Innovation and Sustainability. 2022. № 1. С.84-95.

20. Куценко О. Теоретико-методичні засади формування та

використання механізму управління забезпеченням фінансово-економічної безпеки промислових підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 2. Том 2. С.80-86.

21. Лойко В.В. Загрози економічній безпеці промислового підприємства промислового підприємства: сутність та класифікація. Ефективна економіка. 2015. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>.

22. Ляшенко О.М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Київ: НІСД, 2015. 348 с.

23. Ляшенко О.М. Система економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія. Луганськ: Елтон-2, 2010. 282 с.

24. Мельник С.І. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». 2019. Вип. 2 (51). С.84-87.

25. Мірошник Ю.Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною стійкістю підприємств Збірник тез VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств» 2022. С. 150

26. Мірошник Ю.Д. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств. Збірник тез XIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» 2022. С. 87-

27. Небава М.І., Міронова Ю.В. Економічна безпека підприємства: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2017. 73 с.

28. Нехай В.А. Інформаційна безпека як складова економічної безпеки підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 24(2). С.137-140.

29. Овчаренко Л.В. Шляхи мінімізації загроз від недобросовісної конкуренції для економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10295>.

30. Оніщенко М.Л., Дутченко О.О., Шпідглюз С.О. Економічна безпека

як умова ефективного функціонування підприємства. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 1. С.36-42.

31. Орлик О.В. Теоретичні аспекти забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємств. Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць. Одеса, 2015. Вип. 1. № 56. С.84-92.

32. Патраманська Л. Удосконалення підходів до оцінки ефективності внутрішнього контролю на підприємствах електронної комерції. Ефективна економіка. 2016. № 10. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5209>.

33. Правдивець О. Економічна безпека, як найвища функція держави. Вчені записки Університету «КРОК». 2022. № 2(66). С.40-43.

34. Пригунов П.Я. Особливості використання сучасних концепцій управління в системі забезпечення економічної безпеки підприємств. Європейські перспективи. 2013. № 11. С.103-108.

35. Резворович К., Юнін О., Круглова О. Фінансово- економічна безпека: теоретико-правові аспекти: навчальний посібник. Дніпро: Біла К., 2019. 195 с.

36. Ситник Г.В., Блакита Г.В., Гуляєва Н.М. Економічна безпека підприємництва в Україні: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2020. 284 с.

37. Сова О.Ю. Напрями вдосконалення механізму управління фінансовою безпекою підприємств. Вчені записки. Ун-т економіки та права «КРОК». Сер.: Економіка. 2014. Вип. 37. С.97-103.

38. Сосновська І. Поняття та значення економічної безпеки виробничо-господарської діяльності підприємств. Ефективна економіка. 2015. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4303>.

39. Сосновська О., Житар М. Економічна безпека підприємства: сутність та ознаки забезпечення. Облік і фінанси. 2018. № 3(81). С.124-132.

40. Станкевич Н.А., Карплюк О.О. Сутність економічної безпеки підприємства. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції «Формування ефективної моделі розвитку підприємства в умовах ринкової

економіки». Житомир: ЖДТУ, 2016. С.207-208.

41. Тертичка В.В. Стратегічне управління: підручник. Київ: К.І.С., 2017. 932 с.

42. Ткачук Г.Ю. Структуризація сутності поняття «економічна безпека підприємства» та систематизація підходів до її визначення. Вісник ХНУ. Економічні науки. 2018. № 2. С.146-152.

43. Франчук В.І. Особливості організації системи економічної безпеки вітчизняних акціонерних товариств в умовах трансформаційної економіки : монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2010. 440 с.

44. Харазішвілі Ю.М. Системна безпека сталого розвитку: інструментарій оцінки, резерви та стратегічні сценарії реалізації: монографія. Київ: НАН України, Ін-т економіки пром-ті, 2019. 304 с.

45. Хімич О.В. Система ієрархії економічної безпеки. Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 30–1. С.126-130.

46. Череп О.Г., Урусова З.П., Урусов А.А. Управління фінансово-економічною безпекою підприємств в Україні. Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. 2012. № 3 (61). С.328-330.

47. Штангрет А.М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення. Л: УАД, 2012. 288 с.

48. Штангрет І.А. Теоретичні засади формування системи економічної безпеки підприємства. Ефективна економіка. 2022. № 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=10173>.

49. Щербина С.В. Державна політика у сфері забезпечення екологічної безпеки виробництва та реалізації агропродовольчої продукції. Державне управління: теорія та практика. 2013. № 2. С.108-116.

50. Ярова Ю.О., Артеменко Л.П. Структура економічної безпеки підприємства в умовах кризи. Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2016. № 13. С. 257-

263.

51. Grynko T., Gviniashvili T. Organisational and economic mechanism of business entities' innovative development management. *Economic Annals-XXI*. 2021. № 165(5–6). P.80-83.

52. Hviniashvili T., Rezchikov V. Innovative component of national economic security. *Österreichisches Multiscience Journal (Innsbruck, Austria)*. 2019. Vol. 2. № 22. P.7-11.

53. Rybalchenko L., Ryzhkov E. Ensuring enterprise economic security. *Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. 2019. Special Issue № 1 (102). P.268-271.

54. Vasylytsiv T.G., Lupak R.L., Kunytska-Iliash M.V. Strategic approaches to the effective use of intangible assets as a condition for strengthening the competitiveness of enterprise. *Науковий вісник Полісся*. 2018. No 2 (14). P.8-15.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів АТ «ДЗПВ» у 2017-2021 рр.

№ з/п	Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2017 р., %
Вихідні дані, тис. грн.							
1	Вартість основних засобів на початок року	115823	128093	402075	406847	417814	360,73
2	Надійшло за рік	6220	79877	22480	19997	9026	145,11
3	Вибуло за рік	592	732	89874	16	3182	537,50
4	Вартість основних засобів на кінець року	128093	402075	406847	417814	440505	343,89
5	Нарахована амортизація за рік	6050	194105	27252	30964	31717	524,25
6	Знос основних засобів:						
	а) на початок року	48527	54577	248682	275934	306898	632,43
	б) на кінець року	54577	248682	275934	306898	338615	620,44
Показники руху ОЗ							
7	Річний приріст (+) або зменшення (-), тис. грн.	12270	273982	4772	10967	22691	184,93
8	Темп зростання (зниження), %	111	314	101	103	105	-6 в.п.
9	Темп приросту (зменшення), %	11	214	1	3	5	-6 в.п.
10	Коефіцієнт оновлення, %	5	20	6	5	2	-3 в.п.
11	Коефіцієнт вибуття, %	1	1	22	0	1	0,25
12	Період оновлення (можливого повного вибуття), років	23	5	-6	21	78	54,66
13	Коефіцієнт заміни (простого відтворення), %	10	1	400	-	35	25,74
14	Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	197	343	21	55	251	54,13
Показники функціонального стану ОЗ							
15	Коефіцієнт зносу, %:						
	а) на початок року	42	43	62	68	73	+31 в.п.
	б) на кінець року	47	194	69	75	81	+34 в.п.
16	Коефіцієнт придатності, %:						
	а) на початок року	58	57	38	32	27	-31 в.п.
	б) на кінець року	53	-94	31	25	19	-34 в.п.

ДОДАТОК Б

Фінансові результати діяльності АТ «ДЗПВ» у 2017-2021 рр., тис. грн.

№ з/п	Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2017 р., %
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	122107	161479	182374	237400	330923	271,01
2	Операційні витрати, у тому числі:						
	а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	103882	137484	128351	171243	235938	227,12
	б) адміністративні витрати;	14332	15918	16868	25982	45119	314,81
	в) витрати на збут;	10280	6865	6531	21081	20763	201,97
	г) інші операційні витрати.	8088	20817	46942	32167	22754	281,33
3	Валовий прибуток (збиток)	18225	23995	54023	66157	94985	521,18
4	Валовий прибуток (збиток) у % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	15	15	30	28	29	13,78
5	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	-8398	-1572	33604	13610	30505	363,24
6	Фінансові та інвестиційні доходи	705	6278	10375	1548	1404	199,15
7	Фінансові та інвестиційні витрати	6070	27410	23581	10731	27481	452,73
8	Фінансовий результат до оподаткування	-13763	-22704	20398	4427	4428	132,17
9	Витрати (дохід) з податку на прибуток	545	-162	401	3624	3791	695,60
10	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	0	0	0	0	0	0,0
11	Чистий прибуток (збиток)	-14308	-22542	19997	803	637	637,00
12	Чистий прибуток (збиток) у % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-11,7	-14,0	11	0,3	0,2	0,19
13	Чистий прибуток (збиток) у % до валового прибутку (збитку)	-78,5	-93,9	37	1,2	0,7	0,67

ДОДАТОК В

Оцінка фінансової стійкості АТ «ДЗПВ» у 2017-2021 рр.

№ з/п	Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2017 р., %
1. Показники структури капіталу							
1.1	Коефіцієнт автономії	0,36	0,41	0,61	0,58	0,61	170,24
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,64	0,59	0,39	0,42	0,39	60,35
1.3	Коефіцієнт фінансування	0,56	0,70	1,55	1,39	1,59	282,08
1.4	Коефіцієнт фінансового ризику	1,77	1,42	0,65	0,72	0,63	35,45
1.5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	0,57	0,71	0,81	0,90	0,92	160,38
1.6	Коефіцієнт структури залученого капіталу	0,42	0,29	0,37	0,15	0,14	32,61
2. Показники стану оборотних активів							
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	-27960	11767	24115	40448	67413,3	-27960
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	-0,44	0,20	0,24	0,36	28975,7	-0,44
2.3	Коефіцієнт забезпеченості запасів	-1,38	0,39	0,50	0,76	46426,5	-1,38
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,00	0,01	0,00	0,01	258,3	0,00
3. Показники стану основного капіталу							
3.1	Коефіцієнт реальної вартості майна	0,85	0,79	0,84	0,76	0,73	84,93
3.2	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,57	0,70	0,68	0,53	0,48	83,60
3.3	Коефіцієнт накопичення амортизації	0,42	0,62	0,68	0,74	0,77	181,42
3.4	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	0,59	0,41	0,44	0,88	1,09	184,46

ДОДАТОК Д

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів АТ
«ДЗПВ» у 2017-2021 рр., тис. грн.

№ з/п	Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2017 р., %
1. Оцінка ліквідності							
1.1	Високоліквідні активи (A1)	537	341	1725	959	2665	496,28
1.2	Середньоліквідні активи (A2)	10865	42750	26963	49332	55860	514,13
1.3	Низьколіквідні активи (A3)	36587	20325	30204	48714	53126	145,20
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	24810	27157	15868	21575	18779	75,69
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	17872	63051	30442	41136	43982	246,09
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	34479	37471	28111	13550	11249	32,63
2. Оцінка платоспроможності							
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	334,07
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	0,2	0,5	0,6	0,7	0,8	345,51
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	1,0	0,7	1,2	1,3	1,6	156,61
2.4	Коефіцієнт загальної платоспроможності	1,6	1,7	2,5	2,4	2,6	165,69
3. Оцінка оборотності оборотних коштів							
3.1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	122107	161479	182374	237400	330923	271,01
3.2	Середньорічна вартість оборотних активів	50877	55703	61154	78949	105328	207,03
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних активів	2,40	2,90	2,98	3,01	3,14	130,91
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,42	0,34	0,34	0,33	0,32	76,39
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	150	124	121	120	115	76

ДОДАТОК Е

Оцінка ділової активності АТ «ДЗПВ» у 2017-2021 рр.

№ з/п	Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2021 р. до 2017 р., %
Вихідна інформація, тис. грн.							
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	122107	161479	182374	237400	330923	271,01
2	Операційні витрати	134147	156028	167386	238154	309871	230,99
3	Середньорічна вартість капіталу	127701	174124	205532	201368	212364	166,30
4	Середньорічна вартість необоротних активів	53939	68496	103490	119530	126918	235,30
5	Середньорічна вартість оборотних активів	76824	118421	144378	122420	107036	139,33
6	Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	33677	28456	25265	39459	50920	151,20
7	Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	16923	26807	34856	38148	52596	310,79
8	Середньорічна вартість власного капіталу	53939	68496	103490	119530	126918	235,30
9	Середньорічна величина кредиторської заборгованості	22205	25984	21513	18722	20177	90,87
Показники ділової активності							
10	Загальний коефіцієнт обертання капіталу	0,96	0,93	0,89	1,18	1,56	162,97
11	Фондовіддача необоротних активів, грн.	2,26	2,36	1,76	1,99	2,61	115,18
12	Коефіцієнт обертання оборотних активів	1,59	1,36	1,26	1,94	3,09	194,52
13	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	226	264	285	186	116	51
14	Коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	3,63	5,67	7,22	6,02	6,50	179,24
15	Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	99	63	50	60	55	56
16	Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	7,22	6,02	5,23	6,22	6,29	87,20
17	Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	50	60	69	58	57	115
18	Коефіцієнт обертання власного капіталу	2,26	2,36	1,76	1,99	2,61	115,18
19	Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	159	153	204	181	138	87
20	Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	6,04	6,00	7,78	12,72	15,36	254,21
21	Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	60	60	46	28	23	39

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану АТ «ДЗПВ»

№ з/п	Показники	2017 р.		2018 р.		2019 р.		2020 р.		2021 р.		Пит. вага (Vi, %) в інтегр. пок-ку
		Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1. Показники ліквідності												
1.1	Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	1,0	6	0,7	5	1,2	5	1,3	5	1,6	5	8
1.2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,2	8	0,5	6	0,6	6	0,7	6	0,8	6	8
2. Показники ділової активності												
2.1	Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	50	0	60	0	69	0	58	1	57	1	9
2.2	Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів, днів	94	6	47	10	47	10	67	10	86	9	9
2.3	Період оборотності активів, днів	159	10	153	10	204	10	181	10	138	10	9
3. Показники фінансової незалежності												
3.1	Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого капіталу)	64	0	59	1	39	1	42	1	39	1	9
3.2	Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів)	0	0	-44	0	20	0	24	0	36	0	9
4. Показники рентабельності												
4.1	Рентабельність продажу, %	0	5	0	5	11	6	2	5	1	6	9
4.2	Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	0	5	0	5	10	5	2	5	2	5	9
4.3	Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу)	0	10	0	5	20	10	4	5	3	10	9
5. Інші показники												
5.1	Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	43	9	62	9	68	10	73	10	77	10	7
5.2	Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	83	0	0	10	x	0	x	0	7793	0	5
Інтегрований показник фінансового стану		5,0		5,3		5,4		4,9		5,4		100
Рейтинг фінансового стану		Б		Б		Б		Б		Б		-

ДОДАТОК 3

Оцінка фінансової складової економічної безпеки АТ «ДЗПВ»

Показники	Позначення	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
<i>Дані для розрахунку</i>						
Власний капітал	ВК	46516	90475	116505	122555	131281
Необоротні активи	А1	80935	155906	132849	111990	102082
Величина запасів	Z	36587	20325	30204	48714	53126
Довгострокові зобов'язання	К	34479	23231	16747	4793	5656
Короткострокові кредити банків	К _т	-	-	-	17000	14370
<i>Розрахунок показників</i>						
Власні оборотні кошти	Е _с	-34419	-65431	-16344	10565	29199
Надлишок чи брак власних оборотних коштів	±Е _с	-71006	-85756	-46548	-38149	-23927
Надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також середньострокових і довгострокових кредитів і позик	±Е _т	-36527	-62525	-29801	-33356	-18271
Надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також довго-, середньо- і короткострокових кредитів і позик	±Е _н	-36527	-62525	-29801	-16356	-3901
Рівень фінансової безпеки підприємства		±Е _с < 0; ±Е _т < 0; ±Е _н < 0				
Абсолютний рівень значення		1				